Kulturně společenský **časopis**
na internetu

2008 • 2

DOBRÁ ADRESA

Z obsahu

Weishaüptl, Štengl, Mareš, Hradecký

7 příloh

Americké think tanky

Rozhledy po lidumilství

Obsah:

Příloha č. 1

Ramzi Abu Eid: **Americké think tanky** (4)

Příloha č. 2

Lukáš Weishaüptl (16)

Příloha č. 3

Petr Štengl: **Populistická poezie** (24)

Torzo čísla

Ivo Fencl: **Písňové texty, které FRČí** (34)

Michal Šanda: **Z antikvariátních banánovek – Rozhledy po lidumilství** (37)

Kateřina Komorádová: **Mediální pověstník na únor** (42)

Vladimír Novotný: **Dobrá kniha – Nový Typlt** (45)

Nikola Richtrová: **Tři sestry** (48)

Podobrazník Honzy Hanzla

Podle čeho si vybírat životního partnera (49)

Příloha č. 4

Tři básníci (50)

Příloha č. 5

Antonín Mareš: **Akvarely** (62)

Příloha č. 6

Darina Hlinková: **Poezie** (68)

Příloha č. 7

Daniel Hradecký: **Buridanův osel** (72)

SYSTÉM NAVIGACE: KLEPNĚTE!

První stránka (titulní):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na „Z obsahu:“ se dostanete na str. 2 (obsah). Klepnutí na malé obrázky a jednotlivé body „Z obsahu:“ Vás přenese přímo na příslušné stránky. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ se otevřou naše internetové stránky www.dobraadresa.cz v aktuálním prohlížeči. Klepnutím na střed obrázku se dostanete na popisek a tiráž na str. 2.

Druhá stránka (obsah):

BYLO od č. 1/00: Klepnutí na jednotlivé body obsahu Vás přenese přímo na příslušné stránky. Klepnutím na naši e-mailovou adresu se Vám otevře nám adresovaný dopis v aktuálním e-mailovém programu. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ a na popisek k obrázku na první straně se dostanete na první (titulní) stránku. Klepnutím na slovo „Obsah:“ se Vám zvětší obsah přes celou šířku okna.

Další strany stránky (včetně druhé s úvodníkem):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na jednotlivé internetové resp. e-mailové adresy se Vám otevře příslušná stránka resp. se Vám nadepíše příslušný dopis v aktuálním programu. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ v levém nebo pravém horním rohu stránky se přesunete na str. 2 (obsah).

KLEPNĚTE SEM!

DOBRÁ ADRESA

Na titulní stránce: Lukáš Weisehaüptl (k článku na str. 16)

Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 2, ročník 9. E-mail: dobraadresa@firstnet.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Štefan Švec. Zástupce šéfredaktora: Štěpán Kučera. Redakce: Václav Dvořák, Martin Groman, Kateřina Komorádová, Viki Shock, Michal Šanda, Jakub Šofar, Martin Vokurka, Pavel Voňka. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Výstavba internetových stránek: Libor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce, kresby Corel Corporation. Časopis vychází s laskavou podporou Ministerstva kultury České republiky a Nadace Český literární fond. Redakcí nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafin a FirstNet a. s.

Naši milí,

v redakci se nám začaly hromadit přílohy. Když už jich bylo tolik, že hrozilo, že bychom některé jejich autory museli odkázat až na srpen nebo září, rozhodli jsme se to vyřešit radikálně a udělat číslo jenom z příloh. Je jich sedm a únorová DA je díky nim opravdu pestrá.

Je jasné, že s takovým množstvím příloh jsme museli trošku omezit klasickou náplň čísla, ale nebojte, příště už se dočkáte plné dávky. A i tentokrát se navíc povedly naše klasické rubriky od P (Podobrazník a Pověstník) a banánovky Michala Šandy vydaly další půvabné tajemství.

Kdybych měl mezi sedmi přílohami vybírat, doporučil bych vám obrazy Lukáše Weishaüptla (kterých se navíc dočkáte i příště v trochu jiném provedení), populistickou poezii Petra Štengla, akvarely Antonína Mareše a samozřejmě skvělého Daniela Hradeckého. Neměl bych zapomenout ani na tři básníky, které jsme zdrcli do přílohy jediné. A zajímavá je práce Ramziho Abu Eida o amerických think tancích. Ale abych vás neovlivňoval, nic vám radši doporučovat nebudu, stejně je nejlepší si vybírat podle svého. Tak do toho! Mějte se hezky!

Štefan Švec

báseň měsíce

Kdyby tatík Žižka vstal

Jací jsme my rebelanti!
Pod nosem máme rampouchy
v ruce plácačku na mouchy
tací jsme
jsme rebelanti.
Líkeneme na ptáky
slepujem šestáky
tací jsme my rebelanti
ubozí švingulanti.

lidová z konce 19. stol. Pro DA našel Michal Šanda

1. příloha

Americké think tanky

Ramzi Abu Eid

(článek vznikl zkrácením teoretické části autorovy diplomové práce „Americké think tanky na příkladu případové studie Washington Institute for the Near East Policy“ vedené profesorem Pavlem Baršou a obhájené v roce 2007)

Úvod

Spojené státy americké jsou v současnosti mocností nejen na poli ekonomickém, vojenském nebo technologickém. Jsou také zemí, kde se výtečně daří vědecké činnosti a výzkumu. To platí nejen vzhledem k vědeckému výzkumu v oblasti ekonomie, přírodních věd a jiných exaktních oborů, ale i v politologii jako specifické společenskovědní disciplíně. Snad ještě přesněji lze v tomto případě mluvit o výzkumu „policy making“, což v původní jazykové verzi mnohem výstižněji popisuje proces vytváření konkrétních politik a hledání vhodných řešení jednotlivých politických problémů. Právě na práci a rozvoji v této oblasti mají ve Spojených státech amerických značnou zásluhu organizace známé jako think tanky.

Spojené státy jsou z celosvětového pohledu zcela výjimečné tím, že se v tamním pluralitním prostředí dostává velkého prostoru v procesu tvorby politiky také aktérům nepocházejícím ze středu politické komunity. Možná v žádném jiném státě na světě se na tvorbě politiky nepodílejí v takové velké míře i různorodé organizace typu nátlakových skupin, nevládních organizací anebo také univerzitních výzkumných sekcí. Totéž potom platí o institucích nazývaných think tanky, které se pohybují na rozhraní všech právě uvedených typů organizací.

Think tanky hrají úlohu jakéhosi mezistupně veřejného a soukromého sektoru. Nejsou však ani jednolitou skupinou šablonovitě si podobných organizací a ani se ve všech případech nejedná o instituce, které by byly nezávislé, nestranné a přeneseně vzato lhostejné vůči konkrétním politickým zájmům. Důležitou otázkou, kterou je potřeba si opakovaně klást, proto zůstává, nakolik je oprávněná ambice think tanků na objektivitu jejich výzkumu a analytické činnosti.

Pozice think tanků v USA se jeví mnohem podstatnější, než můžeme být zvyklí z evropského prostředí. Z pohledu nevelkého státu střední Evropy, jako je Česká republika, který disponuje jen několika málo institucemi, jež by bylo možné charakterizovat jako think tanky, je tento rozdíl ještě markantnější. Počet a také heterogenita amerických think tanků jsou skutečně obrovské.

Think tanky

V současné době se všeobecně hovoří o celosvětovém rozvoji aktivity a vlivu think tanků, který souvisí s nárůstem jejich počtu. Ač původně zastoupeny pouze v některých vyspělých průmyslových státech Severní Ameriky a Evropy, dnes se think tanky objevují v zemích všech pěti obydlených kontinentů a jejich počet neustále výrazně roste (poslední vydání příručky v Japonsku sídlící organizace World Directory of Think Tanks tak například eviduje think tanky z 90 států světa).

Nárůst počtu podobných institucí se často dává do souvislosti s různými vlivy, jako jsou celosvětový trend demokratizace po konci studené války, stoupající úroveň gramotnosti v méně vyspělých zemích, větší otevřenost politických vůdců myšlenkám z nepolitického prostředí, rozvoj technologií, s ním související zvýšená přístupnost svobodného tisku, uplatňování se organizací nevládního sektoru a mnoho dalších.

Odhady skutečného počtu think tanků se většinou do velké míry liší podle toho, co který dotyčný autor za think tank vůbec považuje. Jen ve Spojených státech, které jsou jejich kolébkou a původcem, se odhady jejich počtu dle různých autorů pohybují v rozmezí od 1200 do 2000.

Nezbytnou otázkou tedy je, co za think tank vůbec můžeme považovat. Z jazykového hlediska je už samotný výraz think tank do češtiny jen těžko převeditelný. Nejlépe mu zřejmě odpovídají výrazy „myšlenková továrna“, „myšlenková nádrž“ či prostě „výzkumný ústav“. Jiří Schneider dokonce nabízí možnosti jako „myslivna“ a „mozkovna“.

Nezbytnou otázkou tedy je, co za think tank vůbec můžeme považovat.
Z jazykového hlediska je už samotný výraz think tank do češtiny jen těžko převeditelný. Nejlépe mu zřejmě odpovídají výrazy „myšlenková továrna“, „myšlenková nádrž“ či prostě „výzkumný ústav“. Jiří Schneider dokonce nabízí možnosti jako „myslivna“ a „mozkovna“.

„výzkumný ústav“. Jiří Schneider dokonce nabízí možnosti jako „myslivna“ a „mozkovna“. Žádný z těchto překladů ale svou kvalitou neodpovídá originálu a zažitý význam dostatečně nevystihuje. Proto se běžně i v českém jazyce setkáváme s ustálenou formou slovního spojení think tank.

Etymologický původ tohoto spojení v jeho původní anglické podobě zřejmě sahá do času druhé světové války, kdy byly podobně nazývány prostory, v nichž se k poradám setkávaly bezpečnostní odborníci společně s vojenskými plánovači. Do této doby se pro označování organizací obdobného vzoru, a tedy předchůdce moderních think tanků běžně používal ve Spojených státech termín „institution“.

Zajímavé je zaznamenat, jak se s tímto jazykovým hlavolamem vypořádávají některé další světové jazyky. Internetové stránky francouzské neziskové organizace Fondation pour l’innovation politique kupříkladu uvádí jako ekvivalent anglického spojení think tank čistě francouzskou obdobu „cercle de réflexion“. Ta by se do češtiny dala přeložit přibližně jako „myšlenkový kruh“. Jak je možné zjistit rešerší na internetu, toto spojení se opravdu částečně uchytilo a pro pojmenování institucí pracovní náplní podobných think tankům ho využívají například i internetové stránky oficiálního zastoupení Komise EU ve Francii nebo také Stálého zastoupení Francie při EU.

Německá přibližná jazyková alternativa termínu think tank zní „Denkfabrik“, což v doslovném překladu značí podobně jako v češtině navrhovaný výraz – myšlenková továrna. Na rozdíl od českého spojení je ale tato německá verze opravdu používána, i když je sporné, nakolik se v takových případech jedná o organizace svou náplní a činností skutečně odpovídající americkým think tankům. Příkladem může být stranická Denkfabrik sociálnědemokratické SPD, která vzhledem ke svému jednoznačnému politickému charakteru i obsazení splňuje spíše funkci stranického jednacího shromáždění. Přesto je ale daný termín některými německými autory zároveň používán také ve smyslu plně odpovídajícím anglickému výrazu think tank.

U španělského ekvivalentu pro think tank znějícího „catalizador de ideas“ a uváděného ve španělské verzi Wikipedie se nedočkáme žádného smysluplného zakotvení ani opory v podobě instituce, která by alespoň zdánlivě mohla americké think tanky připomínat.

Přístupy různých jazyků k přebírání termínu think tank se tedy určitě liší. Záleží na bohatosti daného jazyka, míře jeho snahy o uchování si vlastní svébytnosti (viditelné zejména u francouzštiny) a také rozšířenosti fenoménu instituce think tanků v daném společenském prostředí. Jednoznačné je, že ve smyslu instituce definované níže si anglický termín think tank uchovává svoji jedinečnost a použitelnost ve všech výše jmenovaných jazycích a společnostech.

Pokud jde o stanovení všeobecně uznávané definice pojmu think tank, jednoznačná odpověď neexistuje. Pokud ale zůstaneme u snahy najít nejzákladnější společné jmenovatele think tanků, je možné uvést, že se jedná o instituce působící v oblasti výzkumu veřejné politiky (anglický ekvivalent *„public policy research institutes“*). Poněkud komplikovanější výklad říká, že jde o nestátní nezávislé instituce zakládané k vedení výzkumu, na jehož základě se potom generují pro veřejný sektor relevantní informace a vytvářejí koncepce využitelné pro specifické politiky (*„policies“*).

Jedním z klíčových bodů snahy o definiční vymezení think tanků je otázka jejich nezávislosti. Nezávislý status think tanků je důležitý, protože umožňuje, aby vládní instituce a vládní aparát jako takový ze zkoumání think tanků těžily a zároveň se mohly odkazovat na objektivitu a nepředpojatost jejich výzkumu. Problémem v tomto případě ale je to, že i mnohé instituce založené politickými orgány nebo stranami a působící pod jejich křídly jsou běžně označovány jako think tanky. Takovým think tankem, založeným a financovaným americkým Kongresem, je třeba United States Institute of Peace (USIP). Ve Velké Británii pak můžeme zmínit třeba Fabian Society (Fabiánskou společnost), která může být v současnosti vnímána jako think tank přidružený k Labour Party.

Je tedy velmi sporné hodnotit, do jaké míry mají think tanky být nezávislé, i co se

Jedním z klíčových bodů snahy o definiční vymezení think tanků je otázka jejich nezávislosti. Nezávislý status think tanků je důležitý, protože umožňuje, aby vládní instituce a vládní aparát jako takový ze zkoumání think tanků těžily a zároveň se mohly odkazovat na objektivitu a nepředpojatost jejich výzkumu.

týká jejich financování, nebo dokonce přímo míry ideologického sepětí s určitými politickými stranami či uskupeními. Kontakty a spolupráce think tanků s vládou a jejími institucemi jsou naprosto přirozenou věcí. Sporným bodem je, nakolik think tanky mohou a mají těžit z nejrůznějších vládních grantů, zakázek a podobných zdrojů, které mohou značně narušovat jejich často deklarovanou integritu a nezávislost.

Těžko se dá zpochybňovat právo jednotlivých think tanků na vlastní světonázor nebo ideologické zakotvení. Sporným bodem však začíná být okamžik, kdy think tank začíná produkovat taková doporučení a koncepce, u nichž je už na začátku domnělého výzkumu známý požadovaný výsledek. V takovém případě je otázkou, zda již není překročena hranice mezi think tankem a organizacemi nátlakového či lobbistického charakteru, které působí na legislativní nebo exekutivní orgány s pevně určeným cílem a zájmy, jež s oblastí výzkumu a inovace již nemají mnoho společného.

S jistotou se dá říci, že sama podstata činnosti každého think tanku by měla vyžadovat jistou míru interakce s politickou sférou, politickými představiteli, vládou nebo některými jejími agenturami. Jde o conditio sine qua non pro to, aby think tank mohl dosáhnout zásadního cíle své snahy, tj. ovlivňování veřejné politiky a jednání v ní zastoupených politických reprezentantů.

Z výše uvedených důvodů se v posledních letech často hovoří o stírání hranice mezi think tanky a různými zájmovými hnutími. Think tanky se ale některými svými přirozenými vlastnostmi od takovýchto organizací liší. Například se často zaměřují na širší spektrum témat a oblastí, než je obvyklé u nátlakových skupin, dále je pro ně absolutně nepřirozené podílet se na veřejných demonstracích.

Obvyklá je snaha přirovnávat think tanky k univerzitním výzkumným ústavům. Velmi výstižně popsal jisté překrývání obou druhů organizací. Kent R. Weaver, když v roce 1989 označil think tanky za „univerzity bez studentů“. Největší odlišností think tanků od výzkumných ústavů s univerzitní příslušností je skutečně to, že nemají studenty, kterým by poskytovaly akademické tituly. Výrazným rozdílem je potom také to, že think tanky jsou mnohem praktičtěji a užitkověji zaměřené instituce, zatímco na univerzitní půdě se často pracuje pouze v abstraktních teoretických dimenzích, méně použitelných z pohledu v praxi působících „policy-makerů“.

Podobně se o think tancích dá mluvit jako o soukromých firmách s jistými shodnými definičními znaky s finančními institucemi nebo konzultantskými a právními firmami. I zde ale zdánlivá míra podobnosti naráží například na odlišnost plynoucí z podstaty financování existence think tanků. I když think tanky obdobně jako výše uvedené typy organizací poskytují konzultantské služby a vypracovávají analýzy, nejsou na rozdíl od nich tolik orientované na zisk.

Think tanky ve Spojených státech

Kanadský univerzitní profesor a odborník na americké think tanky Donald Abelson se v mnoha svých článcích a knihách pokouší podrobně charakterizovat historický vývoj a proměny think tanků ve Spojených státech během celého 20. až do počátku 21. století. Na základě neustálé schopnosti přizpůsobovat se novým okolnostem a změnám politického prostředí think tanky všeobecně přirovnává k „chameleonům“ schopným se vždy přizpůsobit strategiím nových generací a typů svých konkurentů.

Jak již bylo uvedeno, počet institucí klasifikovaných jako think tanky se pohybuje podle různých odhadů mezi 1200 a 2000, což představuje odhadem polovinu celkové-

Podobně se o think tancích dá mluvit jako o soukromých firmách s jistými shodnými definičními znaky s finančními institucemi nebo konzultantskými a právními firmami. I zde ale zdánlivá míra podobnosti naráží například na odlišnost plynoucí z podstaty financování existence think tanků.

Takové prostředí umožňuje think tankům širší uplatnění a dává jim možnost fungovat ve svém oboru bez zbytečných byrokratizujících bariér, které by je čekaly v jiných státech. Vysoký počet relevantních veřejných činitelů se zájmem co nejefektivněji a zároveň s co největší veřejnou podporou prosazovat své jednotlivé agendy je proto nutné perspektivou think tanků vnímat příznivě.

ho objemu think tanků na světě. Dominantní pozice amerických think tanků a zejména jejich bezprecedentní význam pro americký politický systém má své hluboké kořeny nejen v jejich historickém vývoji, ale přímo v některých vrozených aspektech tohoto systému. Jeho výhodou, viděno pohledem think tanků, je větší otevřenost, pluralita a prostupnost, než jaké vykazují politické systémy evropských států.

Všechny tyto rysy vyplývají do značné míry z velké diverzifikace pravomocí ve Spojených státech. Tzv. systém „checks and balances" a s ním související oddělení jednotlivých složek moci (*separation of powers*) zde totiž v praxi vede k tomu, že počet aktérů zapojených do politického rozhodování na federální úrovni je ve srovnání s jinými státy mnohem vyšší. Takové prostředí umožňuje think tankům širší uplatnění a dává jim možnost fungovat ve svém oboru bez zbytečných byrokratizujících bariér, které by je čekaly v jiných státech. Vysoký počet relevantních veřejných činitelů se zájmem co nejefektivněji a zároveň s co největší veřejnou podporou prosazovat své jednotlivé agendy je proto nutné perspektivou think tanků vnímat příznivě.

Nelze s jednoznačností určit, dokdy datujeme vznik prvního amerického think tanku nebo dokonce prvního think tanku vůbec. Podle různých zdrojů se jednalo buď o Franklin Institute založený již roku 1824 nebo National Conference of Social Welfare založený v roce 1873. Ani jeden údaj ale z dnešního pohledu nemá valnou vypovědní hodnotu, protože dnešním think tankům se tyto průkopnické organizace podobaly jen vzdáleně.

Čtyři generace think tanků v USA

Za první generaci nastupujícího „fenoménu" amerických think tanků jsou považovány až instituce, které se objevují s počátkem 20. století. První z nich byla v roce 1907 Russell Sage Foundation, kterou rychle následovalo několik dalších institucí s výrazným zahraničněpolitickým zaměřením. Jednalo se o Carnegie Endowment for International Peace založenou roku 1910, Institute for Government Research vzniknuvší v roce 1916, Hoover Institution on War, Revolution and Peace založenou bývalým prezidentem Herbertem Hooverem v roce 1919 a Council on Foreign Relations založenou v roce 1921 původně jako tzv. „dinner club".

Nástup think tanků z první generace může být v širším slova smyslu spojován s americkým nástupem na světovou scénu jako takovým. Vznik podobných institucí právě po konci první světové války lze dát do souvislosti s americkým izolacionismem v předchozí době. Zakladateli těchto institucí byli především bohatí filantropové a Američané s obchodními a politickými zájmy v zahraničí. Proto se také stavěli k izolacionistickým tendencím federální vlády a jejích zákonodárců skepticky a pokoušeli se udržet zájem a zejména informovanost veřejnosti i politiků o zámořském dění. Jejich primárním zájmem tenkrát nebylo politiku, zejména tu zahraniční, pouze ovlivňovat, ale šlo jim hlavně o hájení veřejného zájmu a o výzkum v pravém slova smyslu.

Za druhou generaci think tanků jsou považovány ty, které vznikly po konci druhé světové války. Tato generace se obecně dá charakterizovat jako vládou smluvně vázané vědecké instituce, které v podmínkách studené války zajišťovaly pečlivé plánování.

Ukázkovým příkladem takového think tanku se stala v Kalifornii sídlící korporace RAND (akronym pro Research and Development). Ta byla od svého vzniku v roce 1948 silně provázaná se silovými ministerstvy americké vlády a plnila zakázky zadávané především americkým ministerstvem obrany.

Obě centra byla založena bývalými americkými prezidenty, aby i po konci jejich mandátu šířila jejich odkaz, což – pokud vezmeme v potaz míru osobního významu a angažovanosti jednotlivých prezidentů v rámci celého amerického politického systému – není nijak překvapivé.

RAND je sice svou specifičností mezi think tanky kapitolou výjimečnou, ovšem lze konstatovat, že obdobným způsobem vázané na smluvní vládní zakázky byly ještě některé další think tanky, které tento institut v dalších letech následovaly. Můžeme jmenovat především Hudson Institute a Urban Institute založené 1961, resp. 1968, které také dodnes patří k nejprominentnějším americkým think tankům. Zejména Urban Institute je pak potřeba vyzdvihnout jako jeden z nejvýznamnějších think tanků spojených s americkou domácí sociální agendou. Urban Institute byl také za tímto účelem založen jako jeden z plánovaných katalyzátorů programu „velké společnosti" (Great Society) prezidenta Lyndona B. Johnsona.

Zásadním problémem všech těchto think tanků však od počátku bylo to, že se staly z větší či menší míry závislé na vládním financování. To s sebou neslo a stále nese nebezpečí zranitelnosti při vládních rozpočtových škrtech nebo dokonce přímo politických tlacích. Další nebezpečí pro takovéto instituce tkví k tom, že vzhledem k výše popsané závislosti na federálním financování na nich automaticky ulpívá podezření z předpojatosti.

Takové problémy se už netýkaly think tanků tzv. třetí generace, které na počátku 70. let vtrhly na americký „trh s myšlenkami" bez jakéhokoliv respektu k ideálům a zásadám prvních think tanků a s otázkou nestrannosti svého výzkumu si nedělaly příliš starostí. Jednalo se o vlnu často ideologicky smýšlejících a stejně i bádajících institucí. V anglicky psané odborné literatuře jsou běžně označovány jako tzv. „advocacy think tanks" s odkazem na jejich obhajování jediného myšlenkového proudu a ruku v ruce s tím většinou také odpovídající stranické linie na americké politické scéně.

Právě u těchto „propagandisticky" orientovaných think tanků se dá nejzřetelněji pozorovat stírání hranice mezi nezávislými institucemi a zájmovými skupinami. Tato skupina think tanků se na rozdíl od mnohých svých předchůdců od počátku snažila o přímé zapojení do politického procesu a díky vlivným sponzorům hájícím podobné názory se jim k tomu dostávalo i dostatku financí. Je však nanejvýš sporné, zda některé think tanky spadající do této kategorie svojí činností neporušují americké zákony. Jeden ze zákonem stanovených předpokladů pro neziskové organizace osvobozené od placení daní totiž říká, že tyto organizace by se neměly podílet na prosazování konkrétních legislativ.

Speciálně think tanky z této kategorie tedy balancují na hranici legálního počínání, což je dosud v rozsáhlé míře tolerováno. Jak prohlásil ředitel jednoho z „obhajovacích" think tanků: tyto instituce jsou „kovbojové neplatící daně a vzdorující šerifovi za pomoci politických manipulací. Jejich cílem není stimulovat veřejný dialog, jsou zde proto, aby vedly vlastní monolog".

Mezi typické zástupce této kategorie bývají řazeny think tanky jako konzervativní Heritage Foundation, založená v roce 1973 a libertariánský CATO Institute, který vznikl v roce 1977. Patří sem ale také méně ideologické think tanky jako například na zahraniční politiku se orientující Center for Strategic and International Studies (CSIS) založený v roce 1962 nebo na ekonomické otázky se zaměřující Economic Policy Institute (1986).

Poněkud zvláštní kategorii tvoří poslední, čtvrtá generace think tanků, které jsou v anglickém jazyce známé jako „legacy think tanks", tedy think tanky spojené s odkazem určité – většinou politicky významné – osobnosti. Typickými příklady jsou Carter Center se sídlem v Atlantě a Nixon Center for Peace and Freedom, sídlící ve Washingtonu. Obě centra byla založena bývalými americkými prezidenty, aby i po konci jejich mandátu šířila jejich odkaz, což – pokud vezmeme v potaz míru osobního významu a angažovanosti jednotlivých prezidentů v rámci celého amerického politického systému – není nijak překvapivé.

Mezi takové „odkazové" think tanky, nazývané někdy též „think tanky marnivosti" (*vanity think tanks*), můžeme ale řadit například také dvě instituce založené neúspěšnými prezidentskými kandidáty, republikánským senátorem Robertem Dolem a zakladatelem populistické Reform Party (Reformní strany) Rossem Perotem. Doleův odkaz v podobě think tanku pojmenovaného podbízivě Better America přežil jen několik málo let. Perotova obdobně pateticky pojmenovaná organizace United We Stand America sice zatím nadále existuje, ale skomírá po boku upadající Reformní strany.

Klasifikace think tanků v USA

Think tanky ve Spojených státech můžeme klasifikovat podle několika podstatných kritérií. Ta nejzřejmější tvoří rozdělení dle šířky záběru think tankem zkoumaných témat, dle jejich orientace na domácí či mezinárodní politická témata, dle soustředění se na celonárodní americké politické záležitosti, nebo naopak zaměření se pouze na ta místní či regionální, anebo také podle výše jejich rozpočtů. Za účelem lepšího vhledu do existujícího spektra think tanků a především hlubšího pochopení toho, jak moc se mohou jednotlivé instituce od sebe navzájem lišit, se ale pokusme uchýlit k poněkud složitějším a méně jednoznačným kritériím. Pokusíme se think tanky alespoň rámcově klasifikovat podél os jejich strukturální stavby, míry nezávislosti a ideologické inklinace. Tedy kritérií, která jsou zásadní pro vstřebání podstaty tohoto typu organizace a jeho heterogenity.

Mezi think tanky lze rozlišit čtyři zásadní typy organizací, které mají výrazná specifika. Jde o:

Akademické think tanky

i) Diverzifikované

Jde předně o think tanky zabývající se výzkumem a analýzou celé řady politických témat a neomezujících se jen na některá vybraná. To si samozřejmě mohou dovolit jen velké a finančně dostatečně zajištěné organizace typu Brookings Institution a American Enterprise Institute (AEI). Mezi jejich charakteristické znaky můžeme počítat:

- podobnost s univerzitním prostředím
- hodnověrnost, vliv a podporu mezi akademickou komunitou; zde působící výzkumníci potom ze středu akademické komunity také často přímo pocházejí
- obvyklost dlouhodobějších výzkumných záměrů
- nezávislý status spojený se snahou o objektivní přístup k politické analýze
- knižní publikace, monografie a také časopisové příspěvky zde působících analytiků a výzkumníků

Potíží takovýchto think tanků je někdy až přemíra „akademičnosti“ jejich produktů, která může vést k tomu, že reální veřejní činitelé o ně nejeví dostatečný zájem. Výstižný je v tomto kontextu výrok jednoho z výzkumníků tohoto typu think tanků, který prohlásil, že „provádíme výzkum pro veřejné politické zástupce, který ale čtou jen studenti a jejich profesoři“.

ii) Specializované

Od akademických diverzifikovaných think tanků se liší především svým mnohem užším záběrem výzkumu. Zaměřují se totiž na jediné specifické téma nebo obor, jako např. ekonomiku nebo zdravotní reformy. V ostatních ohledech jsou jim ale velmi podobné. Mezi takovéto think tanky bývá řazeno třeba výhradně ekonomikou se zabývající National Bureau of Economic Research (NBER) s hlavním sídlem ve státě Massachusetts.

Think tanky pro smluvní výzkum a poradenství

Jedná se o organizace, které na základě smluvních zakázek zprostředkovávají informace především vládním úřadům. Nejznámějším takovým think tankem je zřejmě RAND, ale můžeme sem zahrnout i Urban Institute. Společnými atributy think tanků patřících do této kategorie jsou především:

- blízké vazby na americkou vládu a její instituce, jimž poskytují informace a poradenství při formování konkrétních politik
- snaha o kvantifikaci a exaktní přístup k analýze
- multidisciplinarita
- vypracovávání analýz na pevně určená témata spíše než soustředění se na dlouhodobější vývoj

Potíží takovýchto think tanků je někdy až přemíra „akademičnosti“ jejich produktů, která může vést k tomu, že reální veřejní činitelé o ně nejeví dostatečný zájem. Výstižný je v tomto kontextu výrok jednoho z výzkumníků tohoto typu think tanků, který prohlásil, že „provádíme výzkum pro veřejné politické zástupce, který ale čtou jen studenti a jejich profesoři“.

Politické myšlenky ale na rozdíl od předchozí kategorie think tanků produkují s menší mírou ideologické předpojatosti. Jsou také často organizované po vzoru velkých korporací. Podobně jsou jim blízké i jejich obchodní praktiky.

- omezenost volnosti bádání zde zaměstnaných výzkumníků
- výsledky vyprodukovaných analýz často nejsou volně přístupné, dostávají se do rukou jen zadavateli zakázky

Svou kulturou konzultantských firem tedy tyto thinky často spíše připomínají velké soukromé obchodně orientované společnosti. Podobně jako takové společnosti potom nabízejí svým zaměstnancům i systém odměn v závislosti na kvalitě odvedené práce.

„Propagandistické" think tanky (advocacy think tanks)

Do této kategorie spadají organizace, jejichž výzkum a analýzy jsou názorově předpojaté na základě ideologického, filozofického či přímo stranického postoje, který se snaží svou činností vytrvale podporovat. Objektivita výzkumu tedy nepatří k přednostem takovýchto institucí a není u nich ani očekávána. Mezi typické zástupce je řazena např. Citizens for the Sound Economy nebo CATO Institute. Jejich shrnující znaky můžeme popsat jako:

- činnost na základě poslání, s cílem podpory určité záležitosti, voličů vybraného obvodu, stranické platformy apod.
- odměňování pracovníků na základě schopnosti prosazovat zvolené poslání a cíle
- odmítání technokraticko-akademického přístupu k analýze politických otázek

Politické podniky (policy enterprises)

Do této skupiny řadíme think tanky, které kladou velký důraz na propagaci svých produktů a obchodování s nimi na „trhu s myšlenkami". Politické myšlenky ale na rozdíl od předchozí kategorie think tanků produkují s menší mírou ideologické předpojatosti. Jsou také často organizované po vzoru velkých korporací. Podobně jsou jim blízké i jejich obchodní praktiky. Společnými znaky těchto organizací jsou většinou:

- pracovní efektivita velkých firem či novinových vydavatelství
- aplikace manažerských, marketingových a jiných obchodních postupů na svou činnost
- kritika přemíry „akademizace" think tanků a naopak nedostatku jejich zaměření na praktické požadavky tvůrců veřejných politik
- orientace na prakticky využitelné formulace výzkumu – většinou ve stručné a přehledné formě
- provádění výzkumu často ve výrazně časově limitovaných mezích
- zaměřování se na aktuální otázky a problémy řešené při tvorbě legislativy

Za typické reprezentanty této skupiny think tanků mohou být považovány Heritage Foundation nebo Center for American Progress. Think tanky této kategorie mohou být v jednotlivých vybraných administrativách řazeny mezi ovlivňovatele jejich politiky.

Think tanky můžeme dle míry jejich závislosti na dalších institucích rozdělit jednak na *think tanky nezávislé*, které fungují bez jakékoliv podpůrné „mateřské" organizace a jsou odkázané pouze na sebe a své vlastní materiální i lidské zdroje. Druhou kategorii pak tvoří *think tanky přidružené*. Bližší pohled odkývá širokou paletu institucí, s kterými jsou do větší či menší míry propojené. Většinou se jedná o univerzity, korporace anebo přímo americký Kongres, resp. administrativu. Think tanky přidružené ke konkrétním politickým stranám se ve Spojených státech vyskytují minimálně, ačkoliv kupříkladu v Evropě jich takto funguje mnoho.

James McGann rozděluje přidružené think tanky podle míry jejich právního či ekonomického sepjetí s „mateřskou" organizací na čtyři konkrétní typy. Jde o:

Think tanky zaštítěné vládou

Jedná se o výzkumné organizace orientující se především na vnitřní politiku a nejčastěji na její aktuální legislativní otázky. Vypracované analýzy či jiné informace následně postupují různým orgánům státní správy nebo přímo tvůrcům legislativy. V závislosti na „mateřské" organizaci se určuje náplň jejich výzkumu a vůbec struktura instituce jako takové. To ale neznamená, že se od takovýchto think tanků neočekává objektivita a nezaujatost jejich analýz a hodnocení.

Jako ukázkový příklad lze jmenovat Congressional Research Service (CRS). Ten byl založen již v roce 1914 a přes svůj přidružený status k americkému Kongresu si klade za úkol vytvářet pro něj „...důvěryhodné analýzy, výzkum a informační služby, které budou svým obsahem objektivní, nestranické...“. Zajímavým faktem také je, že CRS svým postavením spadá přímo pod Knihovnu Kongresu (Library of Congress).

Univerzitní think tanky

Zřejmě nejrozšířenější kategorii přidružených think tanků představují ty, které formálně spadají pod univerzity nebo jejich fakulty. Tam fungují formou rozličně orientovaných ústavů společenských věd. Právě tyto instituce patří k těm, které jsou kritizovány odpůrci z řad politických a obhajovacích think tanků pro svoji nepraktickou akademičnost a odcizení se praktickému stylu vedení politiky jejích skutečných potřeb. Politické analýzy pak ostatně většinou ani netvoří náplň činnosti těchto think tanků.

Jako dobrý příklad tohoto typu think tanků lze uvést Asia Pacific Research Center (APARC) fungující při Institutu mezinárodních studií na prestižní kalifornské Stanfordově univerzitě. Tento univerzitní think tank se ve svém bádání zaměřuje na široký okruh témat týkajících se Asie a pacifické oblasti, včetně těch ekonomických, politických a technických, a publikuje k nim celou řadu tištěných knih a monografií. Většina jeho publikací ale již na první pohled nemá valný význam pro tvůrce zahraniční politiky a slouží především dalším členům akademické obce či laické veřejnosti.

Soukromé výdělečné think tanky

Jde o think tanky, které se příliš neliší od soukromých poradenských podniků. Poskytují služby podobné těm, které nabízejí neziskové think tanky, tj. provádění politických analýz, hodnocení programů a výzkum. Podstatný rozdíl mezi nimi a neziskovými think tanky typu RAND ale spočívá především v tom, „že neziskové think tanky jsou vedeny nezávislými radami a jsou veřejně financovanými institucemi, což znamená, že ze zákona musejí mít širokou základnu přispěvatelů“. V opačném případě totiž takovéto instituce pozbývají výhody statusu organizace osvobozené od daní.

Za příklad nám může posloužit třeba Stanford Research Institute (SRI), zabývající se výdělečným poradenstvím a prováděním analýz a výzkumu v celé řadě oblastí. Rozdíl oproti jiným think tankům je viditelný už na první pohled v tom, že internetová doména tohoto think tanku má na svém konci uvedeno obligátní komerční „.com“. SRI byl založen již roku 1946 s cílem, aby v regionu západního pobřeží Spojených států podpořil ekonomický rozvoj. Běžnou náplní jeho činnosti se stalo vypracovávání analýz trhu v oblasti moderních komunikačních či informačních technologií apod.

Think tanky přidružené k politickým stranám

Think tanky, které bývají formálně přidruženy k určité politické straně, se ve Spojených státech vyskytují skutečně jen výjimečně. Ve stínu politické strany bývají zodpovědné za vývoj myšlenek a vůbec stranických politických programů. Jejich výzkum často bývá limitován zájmy a ideologickým zaměřením strany, popřípadě jejích vedoucích představitelů.

Z existujících amerických think tanků má k takto charakterizované organizaci zřejmě nejblíže Progressive Policy Institute (PPI), který slouží jako výzkumný orgán neziskové organizace Democratic Leadership Council. V rámci této centristicky orientované demokratické skupiny byl PPI do velké míry zodpovědný za vytvoření politické agendy prezidenta Clintona.

Think tanky, které bývají formálně přidruženy k určité politické straně, se ve Spojených státech vyskytují skutečně jen výjimečně. Ve stínu politické strany bývají zodpovědné za vývoj myšlenek a vůbec stranických politických programů. Jejich výzkum často bývá limitován zájmy a ideologickým zaměřením strany, popřípadě jejích vedoucích představitelů.

Ideologické dělení think tanků

Co do ideologického vnímání můžeme o think tancích uvažovat ve čtyřech oddělených kategoriích. Všeobecně je přijímáno jejich rozdělení na think tanky svou politickou a filozofickou podstatou orientované konzervativně, libertariánsky, centristicky a progresivně.

Je nutné zmínit, že tento způsob rozlišení a zejména přiřazení jednotlivých think tanků pod jeho jednotlivé kategorie je nejspornější z dosud popsaných klasifikačních postupů. Think tanky samy sebe mohou vnímat úplně jiným způsobem, než jak jsou klasifikovány médii, politology či veřejností. Zároveň je nutné si uvědomit, že think tanky nejsou jednolité organizace, nýbrž že jednotliví výzkumníci a píšící autoři, stejně tak jako jejich publikace, se co do filozoficko-politického příklonu k uvedeným ideologickým směrům mohou podstatně lišit.

Dopad think tanků na tvorbu politiky v USA

Jak podotýkají D. Stone, S. Maxwell a M. Keating, spojitost mezi výzkumem vztahujícím se k politice a následným politickým jednáním zodpovědných osob je často jen obtížně popsatelná. Titíž autoři potom dodávají, že odtrženost vědeckého výzkumu od společenského prostředí, na kterém by v případě úspěchu u politiků měly být aplikovány jeho výsledky, může být propastná. Není tudíž překvapující, že vědci často bývají obviňováni z toho, že obsah jejich výzkumů koresponduje s pohledem lidí bádajících o politických otázkách ve vzdálené „slonovinové věži“, a že potřeba přemosťování obou popisovaných rovin se jeví jako nevyhnutelná.

Přemosťovacími institucemi snoubícími vědecký výzkum s jeho politicky využitelnou formou se přímo nabízejí být think tanky. Z perspektivy pohledu na ně jako na nezávislé organizace se taková jejich role dá hodnotit jako pozitivní. Nese s sebou totiž snahu vést ke zvýšení kvality politického rozhodování. To by mělo následně logicky vést i ke zvýšení kvality jeho výsledků a přeneseně tedy k lepšímu naplňování společenského zájmů a blaha. V okamžiku, kdy se ale některé think tanky stávají, v souvislosti se svým fungováním jako obhajovací nebo přímo politické instituce, závislými na politických nebo obchodních zájmech, jejich nestrannost a v důsledku toho také význam pro zájmy veřejnosti je vážně zpochybněna.

Přesto se o think tancích dá říci, že jako organizace působící na pomezí vládního a soukromého sektoru se svým přesahem do obou těchto sektorů stávají součástí politické komunity (*policy community*), tj. komunity stabilních aktérů zapojených do formování jednotlivých politik.

Výměna informací v rámci politické komunity probíhá z pohledu think tanků hned na několika úrovních, které jsou pro šíření jejich myšlenek a tím pádem i vlivu podstatné. Za takovéto úrovně můžeme považovat kromě výměny informací mezi think tanky a vládními činiteli (ať již těmi působícími na národní, nebo na mezinárodní úrovni) také jejich prolínání s rovinou obchodní, mediální a zároveň interakci na úrovni s dalšími nevládními organizacemi.

Ačkoliv je velmi obtížné posoudit přesnou míru vlivu think tanků obecně i každého z nich jednotlivě, dají se poměrně přesně popsat strategie, které think tanky ve Spojených státech pro šíření svého vlivu na zmíněných úrovních uplatňují. Ty si pro jejich větší přehlednost můžeme rozdělit na strategie pro šíření vlivu na veřejnost jako takovou a strategie za účelem posilování vlivu u konkrétních osob disponujících politickým vlivem.

Přesto se o think tancích dá říci, že jako organizace působící na pomezí vládního a soukromého sektoru se svým přesahem do obou těchto sektorů stávají součástí politické komunity (policy community), tj. komunity stabilních aktérů zapojených do formování jednotlivých politik.

... v rámci svého fundraisingu poskytují některé think tanky finančním přispěvatelům z okruhu široké veřejnosti možnost stát se členy různých přidružených klubů; zde potom mívají přispěvatelé možnost pravidelných debat s odborníky působícími v daném think tanku...

Jedním ze základních způsobů, jak prosazovat myšlenky mezi širokou veřejnost, představuje pro každý think tank potřeba být dobře viditelný i slyšitelný, tedy schopnost propagovat výsledky svých výzkumů. Není proto překvapující, že za tímto účelem sídlí mnoho think tanků přímo v centru politického a mediálního dění, tj. v hlavním městě (Washingtonu, D. C.), které se proto jeví být v poměru k jiným místům think tanky „přezásobováno". Donald Abelson jmenuje celou řadu způsobů, jakými se zde think tanky snaží svůj veřejný vliv prohlubovat. Tyto metody čítají:

- pořádání otevřených konferencí a panelů s odborníky i politiky pro veřejnost; ty jsou ve Spojených státech občas přenášeny televizí a podle Abelsona tak do jisté míry plní i funkci všeobecně vzdělávací
- pravidelné přednášky odborníků z řad think tanků na univerzitách, ale také na jiných vhodných místech (rotariánské kluby apod.)
- jejich výpovědi před komisemi a podkomisemi amerického Kongresu, které se snaží získat náhled do určité otázky anebo si rozšířit znalosti o jisté problematice
- mediální zviditelňování daného think tanku; může být vytvářeno formou novinových článků či úvodníků/sloupků (tzv. „op-eds" čili opposite the editorial page) napsaných výzkumnými zaměstnanci think tanku anebo přímo vystupováním těchto osob ve zpravodajských relacích a politických talk show v různých televizních kanálech či rádiích
- publikaci a distribuci vlastních informačních brožur, bulletinů, časopisů, brífinků a jiných dokumentů
- prodej audionahrávek sumarizujících argumenty v některých podstatných politických otázkách, ale také poskytování pravidelného informačního servisu prostřednictvím e-mailu, v určitých případech i faxu
- v rámci svého fundraisingu poskytují některé think tanky finančním přispěvatelům z okruhu široké veřejnosti možnost stát se členy různých přidružených klubů; zde potom mívají přispěvatelé možnost pravidelných debat s odborníky působícími v daném think tanku
- tvorbu vlastních webových stránek na internetu; ty se stávají stále podstatnější formou prezentace think tanku před veřejností a obsahují nejširší škálu informací o think tanku a jeho činnosti

Mnohem obtížněji než strategie propagace před veřejností se hodnotí strategie, které think tanky volí k posilování svých vazeb na jednotlivé vlivné politické činitele. Jedná se proto často o úroveň osobních vazeb představitelů think tanků (čímž nejsou míněni pouze výzkumní pracovníci, ale také např. jeho představitelé ze správní rady, sponzoři a další významné osobnosti, které mohou zasedat třeba v poradenském orgánu think tanku) s vládními představiteli a uplatňování schopnosti být slyšet také ve vládních kuloárech. K tomu mohou napomoci některé faktory, z nichž jmenujme ty nejpodstatnější:

- zaměstnávání lidí z think tanků ve státní správě nebo v různých na ni vázaných pozicích; tímto způsobem think tanky mohou rozšiřovat řady svých filozoficko-ideologických spřízněnců na klíčových pozicích, aniž by se však dala jakkoliv zpochybnit loajalita takovýchto lidí vůči americké vládě
- vytváření různých styčných úřadů při Sněmovně reprezentantů a Senátu amerického Kongresu; přes ně think tanky získávají přímou vazbu na zákonodárce
- zvaní vybraných politických činitelů na semináře, workshopy, konference apod.; to opět vede k ustanovení přímých vazeb a poskytuje oběma stranám náhled do názorů a činnosti druhé strany
- zaměstnávání představitelů státní správy v think tancích na krátkodobý úvazek; to umožňuje vzájemné čerpání informací i zkušeností
- zaměstnávání bývalých politiků a představitelů administrativy v think tancích; někdy se v této souvislosti mluví o think tancích jako o domovech pro „vysloužilé politiky"; z pohledu think tanků se jedná o výhodné jednání, protože bývalí politici ve správních a poradních radách (*board of trustees, board of advisors*) zvyšují renomé daného think tanku a často bývají také schopni pomoci svým jménem při jeho fundraisingu

– různými zvláštními službami; jako příklad může sloužit tzv. Presidential Study Group, tedy skupina, která pod hlavičkou think tanku WINEP každé čtyři roky vypracovává pro nastoupivší prezidentskou administrativu určitý manuál pro vedení blízkovýchodní politiky

V rámci snahy o popis prolínání roviny vědeckého výzkumu s rovinou politického rozhodování je třeba se stručně podívat na zdroje, z nichž tvůrci politiky čerpají a na způsob, jakým docházejí k politickým rozhodnutím. Ani zde není jednoduché učinit nějaké definitivní závěry a říci, kam přesně lze z pohledu tvůrců politiky a krystalizace jejich politických názorů zasadit pozici think tanků. Jisté je, že političtí činitelé čerpají myšlenky a postoje, které následně prosazují, z velkého množství zdrojů.

Vzhledem k velkému počtu politických aktérů a vůbec osob zapojených do politického rozhodovacího procesu ve Spojených státech, je zároveň nutné brát v potaz to, že některé kategorie činitelů na této škále se nevyhnutelně dostávají do kontaktu s výzkumem think tanků a lidmi, kteří ho vytvářejí, mnohem častěji a intenzivněji než jiné. Je například zřejmé, že americký prezident a členové jeho vlády budou v tomto ohledu spoléhat především na své podřízené působící na nižších příčkách systému. Z tohoto důvodu se dá konstatovat, že vliv think tanků je v rámci mocenského spektra rozprostřen nerovnoměrně. Do přímého kontaktu s výzkumem think tanků potom přicházejí častěji zástupci exekutivy než američtí zákonodárci a jejich podřízení. Poněkud paradoxně se ale zároveň dá konstatovat, že z pohledu konečného vlivu svého výzkumu a analýz think tanky často považují za smysluplnější prosazovat jejich obsah především u středně postavených politických úředníků než u vrcholných vládních představitelů.

Think tanky slouží jako jisté katalyzátory při tvorbě jednotlivých politik. Nikdy již ale za ně nenesou hlavní zodpovědnost a z pohledu politických tvůrců jsou jejich produkty využívány především ve fázi vstupních dat. V konečném rozhodování už se pak vládní představitelé dle jejich rad řídí mnohem méně. V tom je možné vidět jistou disproporcionalitu vzájemného vztahu a očekávání. I toto vyjádření je ale do velké míry pouhou generalizací, protože celý systém vztahů mezi oběma rovinami je velmi plastický a liší se případ od případu.

Zřejmě nejpřesněji se prolínání obou rovin dá dokumentovat na příkladech přechodů výzkumníků z think tanků do vládních služeb. Jelikož tento proces je obousměrný, totéž platí také naopak v případech odchodů „vysloužilých“ politiků či diplomatů do výzkumné sféry. K takovýmto přesunům dochází během každé administrativy velmi často, což roli think tanků jako významného činitele v rozhodování americké politické administrativy jen dokládá a podtrhuje.

Nikdy již ale za ně nenesou hlavní zodpovědnost a z pohledu politických tvůrců jsou jejich produkty využívány především ve fázi vstupních dat. V konečném rozhodování už se pak vládní představitelé dle jejich rad řídí mnohem méně. V tom je možné vidět jistou disproporcionalitu vzájemného vztahu a očekávání. I toto vyjádření je ale do velké míry pouhou generalizací, protože celý systém vztahů mezi oběma rovinami je velmi plastický a liší se případ od případu.

2. příloha

Lukáš Weishaüptl

Lukáš Weishäupl se narodil 26. 4. 1986 v Plzni, kde žije. Vystudoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Radčicích u Plzně – obor užitá malba. Ve vzdělání pokračoval na Západočeské univerzitě v Plzni – obor intermediální a didaktická ilustrace, avšak po dvou letech musel studia ze zdravotních důvodů ukončit a byl uvržen v pracovní neschopnost. Jeho život je od samých počátků protnut uměním, a to básnickým, výtvarným i hudebním. Už v období základní školy navštěvoval ateliér malíře Lumíra Topinky. Maluje kávou, čajem, popelem, tuší i olejovými barvami. Šest let je členem Společnosti Richarda Wagnera Verband international Praha, kde působí jako znalec Wagnerova díla. Píše kritiky. Svou poezii publikoval Weishäupl třikrát v Zeleném peří, pak v Týdeníku Rozhlas, Plzeňském literárním životě (PLŽ) a Psím víně. V lednu 2007 dostal čestné uznání Ason klubu za báseň U Sovových mlýnů 7. Výběr textů, který tu předkládáme, pochází z básnického rukopisu Rupa z let 2005 až 2007 a poslední báseň Zpěv třetí náleží cyklu Hrdlo Šeříku z téhož období.

* * *

Budoucí a přítomné, zdejší a němé.
Zda na tebe myslet vpřed?
Mrtev být, nebo dosud ještě... živ?

Je třeba prokletého času.

* * *

Proč? Zdaleka k přírodě a blízko
v rozkrývání úzkostné hry topořivé lyry,
nebo daleko, až k nezasvěcení
je chvění pohybů plaché vratkosti bytí?
Není nám nepodobné, tak odlišné,
v nerozkmotřujícím, co je skromné, čím nevíme?

Pták plaše důvěřuje. Nejsme-li srozuměni...
Jsme-li, ach, jsme-li, trpíme.

Večer

Co je to za večer, když náhle připomene
odstup od sochy, spíše krotký,
a zavede nás v bezejmenné
pohyby samochodky?

Jakoby pud, jenž prohloubil
touhu po blízké dálce...
neopakovatelné slil
v kovy na fialce...

Nebo jen učekal mrtvo učekání,
jak by ponenáhlu znělo,
jak ponenáhlu zní...

* * *

Tak jako řeka mrtvá je, však přeživena há-
jem,
mrtvolu žerou červi jen,
s hliněným čajem.

Tak také ve mně je a cele žije dál
vzpomínka dávno tebou
nevyživená.

Tak jako řeky živé halí
mrtvolně černý stín,
v mrtvole žije dál
dámský formalin.

Tak také v tobě a cele
a cele beze jména
vzpomínka hledaná
není nalezena.

Při neustálém chtění, marně žádaném,
dojde vždy na trápení
každým dnem.

Co je mít?

V neděli jsem se odhlásil
od slunce
a konečně přečetl tvůj malý dopis.
Bylo v něm skoro to, co by zvrátilo...

Uvazuje si šátek,
(aniž tě mám)
co je mít v ničem?
A čím bys byla,
kdybych tě v této básni
nedal?

Ne!
Popel popela,
zamrzlá žula...
Ale čirý hrob, živý hrob,
na který močí Bůh.

Nechť tedy vzejdu...

Je...

Je jaro, ale celkem svým
prodlužováním jeřabin...
A také ty chceš ponejprve vědět,
jak stromu stářím mladě vzrůstá
nehet a zmar i slavíkova krusta.

V podmínce větru je zlom větévek.

Part II

Musel jsi zvednout sirotčí list osiky
a na vrub pohlédnout s plachým úžasem,
že výtok mízy děje se toliko rovnoměrně.

Ale co je s tebou?

* * *

Poslední měsíc a pták má své šití.
List svléká strom
a datel kůru.

Ale strom začíná na svém listí
neustále a znovu.

* * *

Že právě srdce děl
spočívá v jejich hřebech
a zdi, které stojí proti sobě,
mrkají na sebe přes tvé tělo...

Je jedno, jestli pustý prostor
otvírá klikou ruku dveří
a ptá se: „Kolik je nám samoty?“

Odpovíš: „Jenom jednou dvakrát – já
a jenom jednou žádná – Ty.“

LAMPA VYTŘÁSÁ

černou krev smutku,
zatímco ďábel snad
spadl do živůtku.

ZPĚV TŘETÍ

Milostná rozmluva dvou květin zahrady

Hortenzie velkokvětá (Hydrangea macrophylla):
Pod našedlou krajinou nebes
poznáš, že moc člověka
neumí řadit hvězdy
ani ovlivnit
věc vesmíru, která čeká
a připravuje se,
až nás svým dopadem k smrti
zanese.

Durman (andělská trumpeta):
Unesl bych nejtěžší růži,
jen abych ji vsadil do věty o tobě.
Slunce
ještě noc nevyzradilo ze svého žaludku
a po kolejích již jsou znát
lokomotivy s pohonem tvých očí. –

Této noci rozjímání tapet,
k níž jako vítězná fanfára přidruží se
stejně stupňovaný motiv důvěry,
stavím tě bokem k vesmíru
a poznávám vaše sourozenectví srdcí…

Hortenzie velkokvětá (Hydrangea macrophylla):
Podobně však tomu je i v hudbě:

Na nebi cirkulární ptáci
pohybem vody rýsují znamenité
pěvecké prasíly.

Durman (andělská trumpeta):
Chci dát zaznít razítku tvých rtů
dnes i pro všechnu budoucnost. –
Jako bychom vstupovali v úplnost
tvých ňader.

Hortenzie velkokvětá (Hydrangea macrophylla):
Unesla bych nejtěžší růži,
jen abych ji vsadila do věty o tobě.

Protančit večeří, jako měkký pěnový plast,
jako voda, jak obouretná souhláska...

V okvětí telefonu byl samý nektar
a vše abstrakční obsahovalo jinou rozmanitost.

Durman (andělská trumpeta):
Unesl bych nejtěžší růži,
jen abych ji vsadil do věty o tobě...
Malebnost oné krajiny lze počítat
od tvého příchodu
a tvá chuť měla pevná ňadra. –

Kráčelas jako dveřní závěs,
abych byl orel,
který tě abnormálně pojme něhou. –

Jak jsme tak tekli do sebe
při zahradách pávů,
holčička tvého těla byla cítit
jak Fryné s kráčející délkou
dokonalé představy.

Tebe pamatuji jako prudké schody.
Otevíral jsem tě jako sešit.

Hortenzie velkokvětá (Hydrangea macrophylla):
Geniální vnady našeho Navždy svoji.
(bílé labutě)

3.
příloha

Petr Štengl

Populistická poezie

Písek

Jako batole
jsem se plnými hrstmi
ládoval pískem...

Na poušti
v pískovně
v přesýpacích hodinách

Uplácej se bábovičko
jestli se mi nepovedeš
budeš bita jako žito...

Každý na svém písečku

Potřeboval jsem trošku,
trošilinku, drtek (asi tak jedno kilínko) písku
Na obraz
S igeliťákem vyrazil jsem k haldě

To je náš písek! My si ho zaplatili!
To kdyby si každej takhle nabral!

Ale já jen...

To je hrozný, jak každej krade!
To je náš písek!
My si ho zaplatili!

Tak si ho SEŽERTE!
zařval jsem a mrštil igeliťákem na haldu
O kus dál byla další
Scházel mi ten pytlík,
tak jsem si nakapsoval

(27. 8. 2007 Hrdlořezy)

Přežrané město

nacpané k prasknutí
všichni mají alespoň psa, andulku, fíkus
Všichni za někým jedou
No však právě proto
revizora nemá nikdo rád
Ani fíkus

(28. 8. 2007 Hrdlořezy)

Fíkusy v rozích pokojů

karafiáty soudruhům a ženám k MDŽ
Místo kamenů
metat po osvoboditelích šeříky
Tak řekni, kde ty kytky jsou?
Co se s nimi mohlo stát?
Kde mohou být?
Ani na kaktusy by se nemělo zapomínat
při metání po osvoboditelích
Fíkusy ženám
soudruhům kameny
šeříky a karafiáty
do lahviček s živými květy
Soudruhy do nádob s embryi
Pořadník na osvoboditele
Co váží víc?
Kilo svobodného peří,
nebo kilo svobodného olova?
Kytkám i ženám zásadně SVOBODU
Primitivní antikomunismus
do lahvičky s živými květy
Ale kdo na hrad?

(29. 8. 2007 Hrdlořezy)

Musíte jít mezi lidi!

řekla paní doktorka
Tak jsem šel a chodil mezi nimi
Bylo jich hodně
Nebrali konce
Neřekla mi,
kam mám dojít...

(30. 8. 2007 Hrdlořezy)

Řekni mi

jestli si pod jménem BOSCH
představíš peklo nebo vrtačku
a já ti povím,
že peklo neexistuje
a ráj maximálně jen ten kutilů
Všichni mají v rukách
vrtačky a ostré nástroje,
s nimiž se chystají činit,
jako ti na obrazech mistra Hyeronima

(30. 8. 2007 Kovanecká)

Žádná sláva

ale žít se s tím dá
řekli, když mi změřili IQ
Předtím jsem měl rodné číslo,
telefonní číslo, číslo bot a ještě pár dalších
a v pohodě jsme se bez IQeho obešli
ale teď ho všude musíme vláčet s sebou
Nemá moc velké sebevědomí,
před ostatními se stydí
Jen na číslo bot dělá haura,
věčně ho šikanuje

(3. 9. 2007 Hrdlořezy)

Semafory se kymácejí ve větru

a splašené kontejnery se řítí ulicí
Vítr ve vlasech
Vítr už vyrval všechny vlasy
První kontejner projel vítězně cílem

(3. 9. 2007 Kovanecká)

Hlava

Vyšroubovaná žárovka
Tenoučce prasklé vlákno
Prázdná objímka
Nikdo k obejmutí

(3. 9. 2007 Kovanecká)

Stomatologický věk

v čekárně u zubaře
na stolku štůsek
z každé obálky povinně zuby cení
celebrita bez jediného kazu
bez cenění celebrity není
Vrtačka v rukách zubaře
Zubař je poloviční Žid
Za vším stojí židé
a tahleta zubařská lóže

(25. 9. 2007 Hrdlořezy)

* * *

Tipoval jsem ho tak na 25, 26
Uválenej vstal z chodníku
a zastoupil chlápkovi cestu
Pane, neměl byste nějaký drobáky?
Pracuju, chtěl to obejít pán
Šest let na šachtě, pane!
40 let ve fabrice, řekl pán a
dal mu drobný

(26. 9. 2007 Hrdlořezy)

Pojď,

budeme si hrát
na tátu a na mámu
Táta leží ve vaně a honí si péro
Máma leží v posteli a spí
Táta jsem já

(9. 10. 2007 Kovanecká)

Autobus přivřel

vystupující stařenku do dveří

Pár metrů ji vláčel
než ji vyplivl jako nechutné sousto

Spadla na zem, chvíli poležela
a pak se namáhavě začala stavět na nohy

Nebyla to moje matka

(10. 10. 2007 Prosek)

Vyvěšena bývala prostěradla

z manželského lože
po svatební noci

S krvavým razítkem
Bum!

Ta pod námi si k sobě nakvartýrovala macíčka
o dvacet let mladšího od ní

V tichosti se vzali

Stejně o tom celej barák ví

Na balkoně jim už druhým tejdnem
visí růžový polštářek
s krvavě rudým nápisem
I love you

(16. 10. 2007 Kovanecká)

To já, když to nemám třikrát v tejdnu

tak tahám koule po zemi!

Směje se

Jenže to já nikdy nevěděl,
jestli po, st, pá
nebo út, čt, so

V neděli se odpočívá
to je jasný

tak se nesměju

Ale tu kouli před radnicí,
šprýmovnou svatební kouli s řetězem,
tu mi k noze nepřipoutali

Ech! Co to však je všechno
oproti skutečným tragédiím,
které se dějí všude po světě!

No co to je,
takový malý prášeček
proti tomu,
co musely vytrpět děti v koncentračních táborech!
přemlouvala mě sedmiletého má matka,
když jsem odmítal spolknout odporný kulatý penicilín

Styděl jsem se za to,
že nejsem dítě z koncentračního tábora

Penicilín jsem nakonec spolkl
obalený čokoládou

Stydím se
Je mi jak Rakousku

Trojskému koni na zuby nehleď!

(22. 10. 2007 Kovanecká)

To jen z čiré radosti,

že už budeme moct, předběhli jsme trošku stavební povolení. Taky počasí začínalo tlačit, a tak paní úřednice ze stavebního úřadu, když obešla loučku a vyjuklo na ní rozestavěné přízemí, řekla: No nazdar!

A soused povykoval: Vždyť na to nemaj razítko! Na to přeci musí bejt kulatý razítko!

Soused, který loni trochu vyhnal patro do vejšky a nasadil plastová střešní okna bez razítka.

Paní ze stavebního se nám dlouze omlouvala, že nám musí dát pokutu, když si teda jako ten soused stěžoval skrzevá to razítko.

Na odchodu spiklenecky mrkla: A víte, že na vás přišlo devět udání?

Náhle mi vyvstala vzpomínka, jak mi jednou ježíšek přinesl dětskou poštu, kde byla krabička s polštářkem, lahvička červeného inkoustu a kromě hranatých i kulaté razítko, tak pěkně padnoucí do dětské ručky.

V návalu radosti jat náhlým popudem, orazítkoval jsem celý pokoj a nakonec i sebe.

(23. 10. 2007 metro trasa B cestou tam)

Chlastali jsme stejně jako ti borci

v těch knížkách

Někteří z nás i píchali jako borci

Měli jsme stejné deprese a mindráky
jako oni

Ve tři ráno jsme si dávali sirky do očí

a budíka na pátou

abychom stíhali první metro

Tak co bylo kurva špatně?

(23. 10. 2007 metro trasa B cestou zpět)

Pro samé hvězdy

hvězdy nevidět

Hvězdy ze předu
Hvězdy ze zadu
Hvězdy poloha 69

Souhvězdí

Hvězdný sendvič

Souhvězdí sendviče

Hvězdný prach

To za našich let tolik hvězd nebejvalo
Pořád jsme čekali na lepší časy
až se nám do našich časů nacpaly ty vaše časy
a ty mi teda rozhodně lepší nepřipadaj

Od nepaměti lidstvo vzhlíží ke hvězdám

K nepaměti

(7. 11. 2007 Hrdlořezy)

Kos na cestičce neuhne

musím ho obejít
dacana

Pejsci v oblečcích
tlačí maličká hovínka

Mží

Na trávníku převrácený koš
s rozkopanými odpadky

Potkan vystřelí z koše
a zmizí pod stánkem zeleniny

Pejsci se leknou

Fuj! řeknou paničky s páníčky

Kos stojí na cestičce
hovínka leží v trávě

Mžení pozvolna přechází v déšť

(17. 11. 2007 Café Louvre Národní)

Zavolal jsem do lesa

z lesa ani pípnutí
zavolal jsem do krizového centra
hromada slov
záplava

(6. 12. 2007 Hrdlořezy)

Prci, prci, prcičky

pán mi koupil šatičky
Nemusím chodit do školy
občas to při tom zabolí

(báseň se umístila na třetím místě
v soutěži Dětská píseň ghetta)

Stírají se rozdíly

mezi pohlavími
Vrátit se ze zaměstnání
do prázdného bytu
rozsvítit malou lampičku
Porno DVD dlouhé
vyvrcholení krátké
Setřít po sobě
Jít se podívat do ledničky
Je vybrakovaná
Vyjít na ulici
do večerky
Reflektor zábavního podniku
pročesává oblohu
Lechtá mraky na podbřišku
Hučení motorů se blíží
Konečně první bombardér...

(14. 12. 2007 Hrdlořezy)

To nejni

jako odvézt psa na injekci
A nemyslím tím očkování
Dyť je to jen zvíře
Ale co ty očička?
Srna má přece taky očička
Myslivec má taky očička
a ještě k tomu
dobré oko a dobrou mušku
oko Kyklopovo
mušku zlatou
Myslivci se však
alespoň vzájemně postřílejí mezi sebou
a tím udržují své stavy
v přijatelných mezích
Zato srny se nám notně přemnožily
No, co s tim naděláš
když tulení mláďata
nedokázal zachránit ani Paul Mc Cartney
A to už je sakra nějakej brouk!
Chudinky velryby
Jedině snad ti zelení mírotvorci
Ale to by museli mít zlatou mušku
a postřílet ty mizerný Japončíky
Jenže za to všechno
stejně můžou jen ty zkurvený politici
Já bych všechnu tu pakáž postřílel!

(15. 12. 2007 Hrdlořezy)

Žádná revoluce nebyla

knedlík obecný
tradiční domácí český Honza v prášku
bolševník velkolepý

Politici jsou prý taky jenom lidé
se vypráví

Seznam:

položka 1) blázni
položka 2) Frankenstain
položka 3) A.Hitler
položka 4) J.Kristus
položka 5) major Zeman
položka 6) já taky

MINULOST
PŘÍTOMNOST

globální Já taky

Patřilo k obveselení honorace
chodit v neděli do ústavu pro choromyslné
a za mírnou úplatu nechat zřízencem
chovance v klecích rozdráždit k zuřivosti

Co už může být trapnějšího
než takováhle poezie?

A pak proč lidi nečtou poezii
Jsou to taky jenom lidi
Copak tohle je nějaká báseň?
Vždyť se to ani nerýmuje!
Kolo, rovno, hovno
kolo jede rovno
rovno přes to hovno...
Vyber si pohlaví na tento den

Copak to tu tiká?
Časovaná bomba
Tři minuty ticha
Počkej, myslíš, že to fakt jako bouchne?
Si upad na hlavu, ne?
Bum, bum, bum, bouchichi bouch
Vždyť je Silvestr, tak jedééém!

PŘÍTOMNOST
MINULOST
Nebo tak nějak

Hlavně se neztrapnit!
Když signatáři Charty podepisovali,
kamery u toho chyběly
Bylo nám 17
měli jsme kapelu
a koncertovali ve sklepě vyhořelého Veletržáku
Na nějakej underground jsme srali
Neuměli hrát

Když umělci podepisovali antichartu
čuměl jsem na to v televizi
Já nebyl umělec
a tak za mnou přišel mistr a řekl:
Neblbni, podepiš, ať se doučíš!
Učení mě nebavilo
Podepsal jsem
Dělám v profesi už 30 let
Nebaví mě to

Můj strejda byl major Stb
Vím kde má hrob
a v životě bych na něj neplivl

A žití už mě taky ani...
Je to hovno zábava
Kdo neplive s námi
plive proti nám!
Žádná revoluce!
Hlavně neplivat proti větru!

Já jsem z obliga
Já sem z Olomouce
A já su pražák

To už je obehraná písnička
Tohle už tu všechno bylo
To sakra neumíte přijít s něčím novym?

Umění je mrtvo
prd vo

Můj táta měl kabát jako Gorbačov
Vypadal v něm jako Gorbačov
Když jsme měli koncert ve Veletržáku
přišel táta v kabátu
na zaprášenou židli si rozložil Rudé právo
sedl si a strčil si vatu do uší
Všichni mysleli, že je to stébák

Tátovi se koncert líbil
jen to bylo moc nahlas
ještě že měl tu vatu

Vodka Gorbačov ili Gorbačovka

Ve veletržáku je NG

Di do hajzlu, moralisto

Bič do pravé cukr do levé
Zastřelil jsem veverku
chlastal jsem
týral syna i manželku
domácí násilí
psychický teror

Dejte sem tu svatozář!

Víte ale co je nejdůležitější?
Odpouštět

Odpouštěcí patent EU

To je nuda!
To je blábol!
Nikde žádnej obraz básnickej
jenom samá reklama
Je reklama umění?

Tak v tomhle já teda nejedu!
Zastřelil jsem veverku
chlas...

Drž hubu, alibisto!

V pravé cukr v levé bič
Hlad je jenom převlečená žízeň
pánbůh s námi
Pryč!

Neodhaluj se nám tady
exhiboušskej trapáku
To já seděl za komoušů
pět let v lapáku

A to já mám zase nejraději komiks

Největší svině je stát!
Největší stát je svině!
Ale broučku,
copak má nějaký stát ručičky a nožičky?
To má přece jenom prasátko
I ručičky?

Ale jdi, ty. Prasátko má jenom nožičky
i když možná, jednou...

Bičem se bičovali
cukrem cukrovali
a broučci pod jalovcem
spali a spali...

Moje milá Sally

A kdo to byla, ta Sally?
No, to byly jednou takové tři sestry:
Libuše, Teta a Sally

Správnou odpověď pošlete SMS
na číslo 12345
ve tvaru cos to honzo zase sněd
a vyhrajte až 10 000 Kč!

MINULOST
PŘÍTOMNOST
BUDOUCNOST

A nikdy jinak!

(21. 12. 2007 Hrdlořezy)

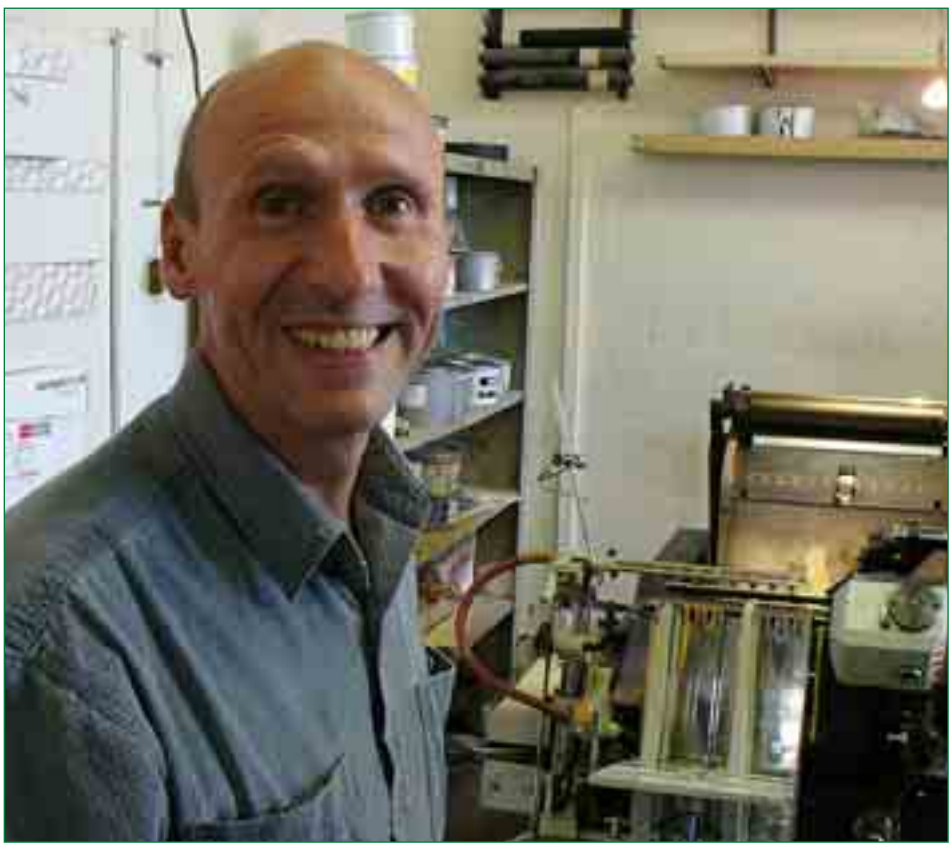

Píší svoje dopisy

Už nemohu dál
do boží podatelny

Boží grafomani

Pak nás opustí
a my zůstaneme sami

Zcela bezmocní
vůči týrání dětí
i populistické poezii

Tak vyčistit zuby a spat
ráno bude moudřejší!

Ráno je stejně blbé jako večer

Tak hybaj z postele
zamířit do vlastních řad
a večer pak znovu
hajdy spat!

(2. 1. 2008 Hrdlořezy)

Mé tělo je starší a starší

a ženy po mém boku mladší a mladší
Duch se vznáší nad vodami

Srdce by chtělo
i pyj by chtěl,
jenže duch se vznáší nad vodami

(7. 1. 2008 Hrdlořezy)

Písňové texty, které FRČí

(pocta Františkovi Ringo Čechovi)

Myslíte, že neměl co poskytnout třeba i Věře Špinarové? Inu, měl: *Raketou na Mars / poletíme zas, / ty a já! / Já a ty!* (1973) A co napsat (později) pro jinou Ostravanku, pro Heidi Janků? Inu, trefnou písničku Krámy:

Některé vypalovačky ctihodného pana Františka Ringo Čecha (nar. 1943), jehož amatérský fanklub jsem za socialismu vedl, natolik splynuly s mým dětstvím, že nemám srdce je zatratit. Ale proč bych je vlastně zatracoval? Takové Gottovo (1976) *račte, slečno, račte dál, já vám zde lekci tance dám, mám vybrané chování, jsem elegán!* se mi líbí stále víc.

Už ve třetí obecné mi spolužák Kája Kuchynka zpíval do ouška Čechovo varování, známé z tehdejšího rádia: *Výlet stává se trestnou výpravou / s tvým žárlivým kakadu! / On mě přehlíží, / větší úspěch má, / tím mi kazí náladu...* Ještě téhož roku (1973) František Čech připojil k papouškovi i neodolatelné: *Jen se s tím, hochu, nepárej, / ostrou ránou góly rozdávej.* Jako kluci jsme dokonce věřili, že je to písnička lidová.

Bylo mi deset let, když František napsal píseň Vodotěsná ponorka (*do mrazu i do horka*) s hudbou od Jerryho Lee Lewise: *Atomový reaktor / silnější je než traktor, / vodu rozhání, / zděšen uhání plankton...*

A co bylo dál?

Už mi táhlo na osmnáct (1982) když jsem v Praze na studentské koleji slýchal: *Stavros Niarchos – boháč z Jevíčka / vlastní lom na kámen, četná políčka, / ty jen kočku a psa, jsi holka chudičká, / může ti pomoci jen svatba, svatbičkáá!* To pěl Milan Schelinger po tragické smrti svého bratra, zatímco jeho slavnější sourozenec už dávno předtím od své „babičky“ Ringa získal třeba píseň Praví muži zkušení (1977), cituji: *Já mám ideál, /*

Lahve s barvou, ředidlo / a výkres, tyč na rogallo! / Mé desky, džíny, kazety, / proč nenecháš je a musí být, kde chceš ty? A co vytvořit pro (také až pozdější) paní prezidentovou, když vytvořila milostný duet s Lukášem Vaculíkem? František vymyslil následující tesknění (1985): *Už je čas si sbohem dát, / né, né, tohle nebyl špás, / až půjdeš kolem, tak se stav, / velí to slušný mrav.*

moudrých očí pár / hledám. / Půjdu s pochodní, / dívku nevšední/ potkám. / Půjdu s lucernou / dívku nádhernou… atd. Z hitu Držte se módy jsem pro změnu pro svou duši na věčno vyabstrahoval tento obraz: *Tepláky s bílým lampasem / zdobené růží za pasem!* A ještě odjinud (1981), ale také z Čechova světa, pochází toto: *Na Proseku chlapec Willy / shánět levně autodíly!*

No, a pak už to přišlo. Poslouchejte, lidé drazí: Šeptám hop, slůvko hop – a je tu lidoop. Anebo: *Zapomněla vážení na jahody mražený. Na jahody mražený v igelitu balený.* A dokonce i procítěnější: *Jaro je mládí, lásky čas, / k milostným hrám zve čísi hlas, / hrdličky, tuším, či snad jiný, / tak si to zjisti! Nebuď líný!*

Přišel rok 1985 a v Šípově–Uhlířově Hitšarádě šestkrát za sebou (v Televizním klubu mladých třikrát za sebou) bojoval a bodoval Sagvan Tofi s tímto zcela abstinentním hitem F. R. Čecha: *Chodím tam a sem / a nevím, zda je noc či den / bloumám ulicí – a úplně sám. / Postávám na nárožích, hloupě vypadám! / S tvojí fotkou poslední, kterou mám…* Přiznávám, že jsem brečel. Týkalo se mě to, bralo mě to, ale utěšil mě vždycky veselý Ringův *Parní stroj, úžasné síly zdroj,* a tam přítomné povely: *Zapněte furtošlap funebrálního perigea! Vypusťte kontrolního chrousta!*

V uchu nicméně samozřejmě uvízla i Čechova vážně míněná Nestálost (1978): *Když dívka říká ano, / tak jistá si moc není. / Zda myslí ne či ano, / v tom to není!*

Obdobná poučení jsem pak léta hledal i v Ringově Lásce. A našla se tam: *Neměňte, přátelé, za drobné bankovky / neberte za vzor si lháře a proroky!* Ale hodila se někdy proti splínu i následující textařova zpověď: *I když se bráním lásce, / plá jak vích. / Když ráno domů odchází, / jsem náhle otrok svodů lákavých, / co na mě její parfém dých.* Konec citátu. Ostatně, současně Ringo stihl i burlesku Dermacol je ten tam a Milanu Drobnému ještě dodal hit: *Jak jaro zimo léto střídá / na podzim nečas začíná, / když láska odchází, / kdo z vás by nesnázi… se bál! Já chvátím do mléčného baru zapít bol, / a tam si žejdlík mléka dám…* Hm.

Myslíte, že neměl co poskytnout třeba i Věře Špinarové? Inu, měl: *Raketou na Mars / poletíme zas, / ty a já! / Já a ty!* (1973) A co napsat (později) pro jinou Ostravanku, pro Heidi Janků? Inu, trefnou písničku Krámy: *Lahve s barvou, ředidlo / a výkres, tyč na rogallo! / Mé desky, džíny, kazety, / proč nenecháš je a musí být, kde chceš ty?* A co vytvořit pro (také až pozdější) paní prezidentovou, když vytvořila milostný duet s Lukášem Vaculíkem? František vymyslil následující tesknění (1985): *Už je čas si sbohem dát, / né, né, tohle nebyl špás, / až půjdeš kolem, tak se stav,/ velí to slušný mrav.*

I Petr Rezek obdržel od Mistra mnohé hity jako třeba: *Mávej na mě, mávej, dívko spanilá / cesta má je volná / starosti mi neděl á! / Hledej si mě, hledej, / marný je tvůj pláč, / velmi jsi mě zranila / já nemohu žít s tebou takhle dál…* A v další písni Zavolejte na ni Sady (1973) se dodnes dovídám toto: *Otočí se, přestože je Jarmila, / řekne: Promiň, velmi jsem tě zranila*, jenže ani to zdaleka nepředčí slavné texty Janie (1970) a Malá dívka (1972). Ad 1: *Boty dneska Janie překrásný má/ jak se v nich nosí a vypíná / boty má bílý, jsou ode mě/ Janie dneska políbí mě – je krásná. Janie jde ulicí/ má bílé kalhoty, bílé boty, / Janie zamává mi, / kluci, ó, jak blaze je mi! Janie, pověz, dneska je ten den / měl jsem dneska, Janie, o nás dvou sen, / až zítra zavolám tě já, / hej, Janie, mojí seš a tady hned teď!*

Ad 2: *Moje dívka je prý malá / hlavou k pasu se mi dotýká / hodně lásky mi však dává / nevadí, protože je malá, malá, malá… Což je poté v refrénu rozvíjeno takhle: Každý den se s ní procházím / šalalalali, kdo se odváží/ říci jí něco o výšce, / uvidí, co je v ní, to vy nevíte.*

Chcete ještě další kousky? Tady jsou: Smutný holič z Liverpoolu (Olympic 1966). Kluci, držte mě (1970). Tak se, hochu, dobře měj (Miluška Voborníková 1971). Vám, madam, růži dám (Jiří Korn 1971), Dolů větrací trubkou (1971), Ježek se má (1972), Trpaslíci trávou jdou (1973), Tygr z Indie (1974), Ali-ba-ba (1974) a památný Rybí song (1974), kde se velice trefně zpívá, že to je ta PODVODNÍ pop-music…

Za pozornost dále stojí i geniální Schelingerovo Dělám hú (1975), taktéž jeho Miminko (*Mít, mít miminko, / chtějte lidi, chtějte lidi malinko*, 1975), zdařilý, atmosféru vystihující Švihák lázeňský (1976), věru ne-

uvěřitelná Zpověď nedbalého šoféra (*Myslel jsem si, že jsem Lauda, / budu sedět, jaká hanba!* 1976), hit Což takhle dát si špenát (1977), veletvrdé Sloní bugy (1978) a fascinující písnička dvou kamarádů (Čecha a Schelingera) *Létáme Franta – já, létáme oba dva* (1980). Také ovšem nářez Co dělá Indián (*Ženu si chytí jinou / stan postaví o kus dál/ dny stejně báječně plynou / proč by se Indián bál?* 1980) a chmelová country Což to není krásné (1980) parodující mírně Ladislava Vodičku. K tomu se samozřejmě druží i provokativně namyšlené texty Já jsem básník – mistr péra (1981) a Slyšte můj hlas lahodný (1982), rockové Praha–Bohumín pro Abraxas (1981), Rallye Praha–Semily (1983), Žlučník si poručit nedá (*hlodá, ta mrška, a hlodá*, 1981) v podání Luďka Soboty a staromládenecká Nech mě mamá (1981). Dále písně jako Vemte to zkratkou (1981), Čas jako raketa letí (1982, pro Michala Davida), Haťa Paťa (1982, pro Pražský výběr), Jó, já se mám, že je Olda přítel můj (1982) anebo chytlavá diskotékovka Zuzů, kde František nejenom mně poradil takto: *Zajdi někdy do varieté, / chvíli volno hned jak budeš mít, / složit růže k nohám právě té, / o které pak budeš stále snít!* (1983).

A ještě pořád to není konec, protože mě učil nejen zdravit, a to hitem Dobrý den (*Jó, Franto, ty jsi hlava skopová…* 1983), ale taky nezávidět svůdníkům – ve Zdenda Bum bum kanón (*Kdo to kráčí ulicí / snad ne on / pitralonem vonící / snad ne on… Dívky hlavy otáčí, toužící, /zmámené šeptají si / slzící…*, 1983).

Co ještě čeká v záloze? Samozřejmě hitovka Mustafa Ibrahim od skupiny Queen (1984) přetextovaná takto: *Pavlata Antonín, / moje krásná žena ráno prchla s ním… / Pavlato, Pavlato, / já nechci nic za to, / vyměním zámek, ztrátu nehlásím.* Znělo ovšem i drsné Bojím se zubaře (1985) Josefa Melena (*…a že mi vrták jazyk rozpáře!*) či Vinnetou a Tašunko Sapa (1986) a také úhledná Manekýnka (1984), ze které se dodnes dovídáme: *Ta se má, má, má/ chodí, nic víc nedělá.*

Ringo nadále zvládal vše, takže tu duněla i drsnota pro skupinu Projektil (1984): *Muž ze Železných hor, / ví, že ho chrání dermacol, / on se naolejuje / a nekoroduje, ó, jé!* Tady ale musím Ringa opravdu pochválit za nápaditý refrén *HOLARYJÓ!!!*

Stále, stále ještě nejsme u konce a připomeňme i Sim-sala-bim (1974) o elixíru mládí, se sloganem inspirovaným Dívkou na koštěti od Miloše Macourka. Připomeňme i obdobný Nápoj lásky č. 10 (1975) pro Karla Gotta a… A místo v tomto pantheonu rozhodně má i Kocour Číro (1972), kde jsme úplně dojati uslyšeli: *Přestože byl lásky znalec, / tak ho přejel parní válec.*

Citovat jenom stěží by se ale dal další text pro Jiřího Korna Zazpívám si ratata (1971), a co pak teprve Milostná píseň (1975), kde se směle veršuje: *To, co Plzeň proslavilo, / mě o pověst připravilo. Tak ať. / Každý má svou / za jedinou, / jen jí zpívá: Na ja ta ta ta ta!*

Dobrá. Ringo byl velkovýrobce a „sekal“ to. Měl mnoho šťastných chvil. Existuje ale i nějaká jeho vyloženě dobová úlitba? Ano. Je to přímo ďábelský text Přehled situací (1976), který reflektuje „pomluvy“ štvavých vysílaček, i když, nutno uznat, konkrétní naprosto není a o Svobodné Evropě přímo nemluví. *Jsou to staří známí!* slyšíme však. A netřeba prý je „jmenovat“. Až tak hluboko jako Josef Laufer s kapitánem Mináříkem však FRČ nikdy neklesl a navíc… A navíc právě Přehled situací až neuvěřitelně odflákl, to totiž skutečně musel mít napsané za minutu.

Což nic nemění na faktu, že i navzdory mnoha zdařilým věcem „odflákl“ tento génius nadprodukce i celé lopaty dalších a dalších písniček. Tu víc, tu méně. Na milost jich ale stejně lze vzít hodně a koneckonců třeba i Frantovu verzi magahitu Satisfaction, která ho prý napadla, když jednou „popil něco výčepní lihoviny“ a vracel se domů: *Sám jsem upad, / sám si vstanu…!*

Ivo Fencl

Stále, stále ještě nejsme u konce a připomeňme i Sim-sala-bim (1974) o elixíru mládí, se sloganem inspirovaným Dívkou na koštěti od Miloše Macourka. Připomeňme i obdobný Nápoj lásky č. 10 (1975) pro Karla Gotta a… A místo v tomto pantheonu rozhodně má i Kocour Číro (1972), kde jsme úplně dojati uslyšeli: *Přestože byl lásky znalec, / tak ho přejel parní válec.*

Z antikvariátních banánovek

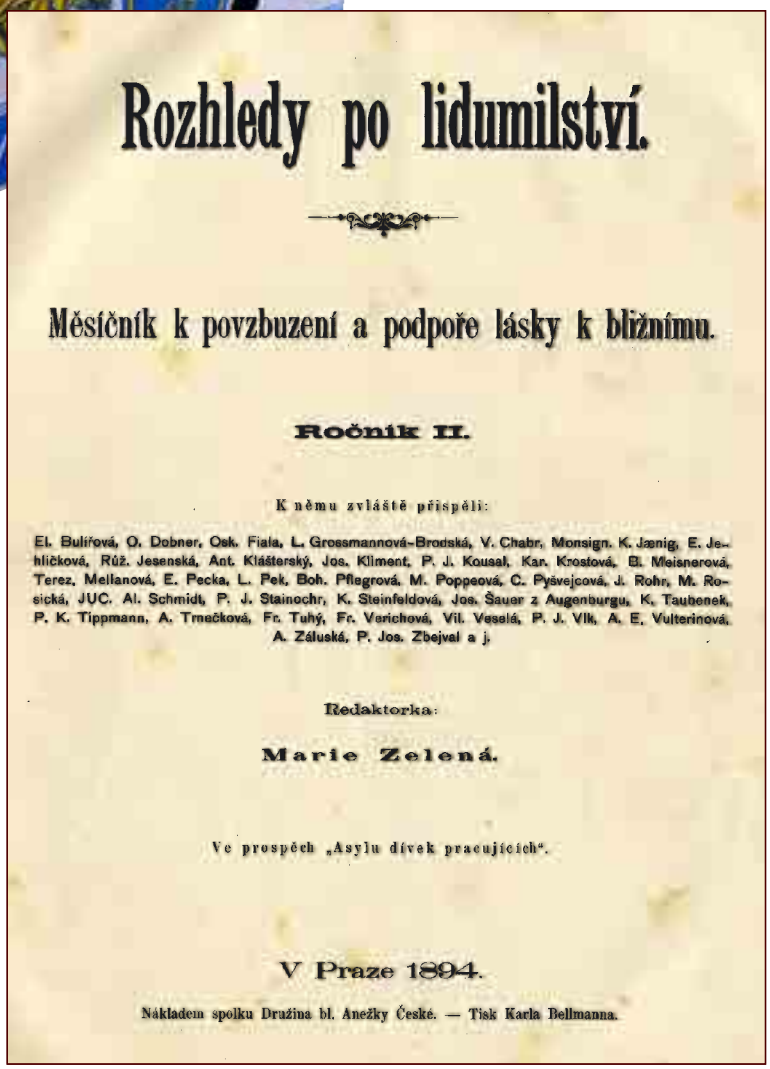

Rozhledy po lidumilství.

Měsíčník k povzbuzení a podpoře lásky k bližnímu.

Ročník II.

K němu zvláště přispěli:

El. Bulířová, O. Dobner, Osk. Fiala, L. Grossmannová-Brodská, V. Chabr, Monsign. K. Jænig, E. Jehličková, Růž. Jesenská, Ant. Klášterský, Jos. Kliment, P. J. Kousal, Kar. Krostová, El. Meisnerová, Terez. Mellanová, E. Pecka, L. Pek, Boh. Pflegrová, M. Poppeová, C. Pyšvejcová, J. Rohr, M. Rosická, JUC. Al. Schmidt, P. J. Stainochr, K. Steinfeldová, Jos. Šauer z Augenburgu, K. Taubenek, P. K. Tippmann, A. Trnečková, Fr. Tuhý, Fr. Verichová, Vil. Veselá, P. J. Vlk, A. E. Vulterinová, A. Záluská, P. Jos. Zbejval a j.

Redaktorka:

Marie Zelená.

Ve prospěch „Asylu dívek pracujících".

V Praze 1894.

Nákladem spolku Družina bl. Anežky České. — Tisk Karla Bellmanna.

Rozhledy po lidumilství Měsíčník k povzbuzení a podpoře lásky k bližnímu

Rozhledy po lidumilství vycházely v rozmezí let 1893–1906. Vydavatelem byl filantropický spolek Družina blahoslavené Anežky České, založený roku 1890 v Praze.

List ze zápisníku vychovatele mladých pobloudilců

*2. prosince 189**. Již jsem se obával, že cesta k nám zaroste travou. Čtvrt roku nepřekročil žádný nováček náš práh. Nezarostla cestička travou, ale zapadala sněhem. Však kdo nás opravdu potřebuje, najde nás i pod závějí. Proto nás také našel ten šedivý staroch, který nám dnes ráno svého synka přivedl. Nováček není žádným dítětem; je to statný šestnáctiletý výrostek, v jehož tváři darmo hledáme stopu nějaké vlídnosti. Jeho sevřené rty a stranou obrácený mračný pohled příliš zřejmě svědčí o zarputilém vzdoru, s jakým poslouchá otcovo napomenutí na rozchodnou.

„Vždyť jsem už nevěděl, kam s tebou, nebyla už jiná pomoc," omlouval se stařec tonem z kterého vyznívala utajená prosba: „Nesmíš se proto na mě hněvat!" a se slzami v očích podával mu ruku na rozloučenou.

9. prosince. Došly dnes spisy jednající o přijetí svěřence Tvrdého. Jest jich slušný svazeček a nejsou bez zajímavosti. Hned pod křestním listem školní zpráva. Známky 4 nebo 5 střídají se dosti pravidelně. Ukázky jeho rozpustilých kousků, kterými ve škole stále vyrušuje, jsou pestré, ale ještě bohatší je výkaz jeho činnosti mimo školu. Sama jeho matka přišla si učiteli stěžovati, že hoch si urputně vůči ní vede, a onehdy ve zlosti jí rozbil několik kusů nádobí. Na ulici nevidět ho jinak než s doutníkem v ústech a ve společnosti spustlých výrostků. Nechodívají naprázdno. Tvrdý prodával onehdy v kteréms domě žehličku. Odbyli ho. Přibral si dvě nůše, jež se mu na chodbě namanuly a prodal za chvilku žehličku i s nůšemi u kterés hokyně. Ředitel povolal jej k sobě a s katechetou mu promluvili do duše. Nenašli sluch otevřený. Protokol jest uzavřen naléhavou žádostí, by dán byl do vychovatelny.

Jídelní lístek v chudobinci u sv. Bartoloměje v Praze.
Od 1. května do 15. května 1894.

Datum		Ráno	V poledne			Večer
			polévka	omáčka	příkrm	
1.	Úterý	káva s houskou	krupicová	cibulová	kaše rýžová	11 kr.
2.	Středa	„	s houskou	houbová	brambory se zelím	11 „
3.	Čtvrtek	„	kroupová	cibulová	koláče	11 „
4.	Pátek	„	rýžová	rajská	knedlíky s rajskou omáčkou	11 „
5.	Sobota	„	s chlebem	česneková	brambory maštěné	11 „
6.	Neděle	„	krupicová	koprová	buchty	11 „
7.	Pondělí	„	krupková	—	knedlíky se zelím	11 „
8.	Úterý	„	rýžová	houbová	kaše krupicová	11 „
9.	Středa	„	s houskou	marjánková	brambory s marjánkovou omáčkou	11 „
10.	Čtvrtek	„	s kroupami	okurková	hrách	11 „
11.	Pátek	„	krupicová	—	knedlíky se zelím	11 „
12.	Sobota	„	s chlebem	—	rýže na cibulce s masem	11 „
13.	Neděle	„	se strouháním	koprová	vepřová se zelím a brambory	11 „
14.	Pondělí	„	rýžová	cibulová	pařené housky	11 „
15.	Úterý	„	krupková	houbová	kaše krupicová	11 „

Od 16. prosince do 31. prosince 1893.

Datum		Ráno	V poledne			Večer
			polévka	omáčka	příkrm	
16.	Sobota	káva s houskou	krupicová	—	rýže na cibulce s masem	11 kr.
17.	Neděle	„	rýžová	cibulová	buchty	11 „
18.	Pondělí	„	krupková	koprová	knedlíky s koprovou omáčkou	11 „
19.	Úterý	„	krupicová	cibulová	kaše rýžová	11 „
20.	Středa	„	s houskou	—	mrkev s masem	11 „
21.	Čtvrtek	„	kroupová	okurková	hrách	11 „
22.	Pátek	„	bramborová	—	knedlíky se zelím	11 „
23.	Sobota	„	s chlebem	rajská	brambory s rajskou omáčkou	11 „
24.	Neděle	„	rybí s houskou	—	černá ryba s knedlíkem	11 „
25.	Pondělí	„	krupicová	česneková	vepřová pečeně se zelím a brambory	11 „
26.	Úterý	„	rýžová	houbová	koláče	11 „
27.	Středa	„	krupková	koprová	kaše krupicová	11 „
28.	Čtvrtek	„	krupicová	okurková	hrách	11 „
29.	Pátek	„	rýžová vod.	rajská	knedlíky s rajskou omáčkou	11 „
30.	Sobota	„	s chlebem	česneková	brambory maštěné	11 „
31.	Neděle	„	se strouháním	cibul. vař.	housky pařené	11 „

16. prosince. Sprostota trčí z každého jeho slova.

28. prosince. Tvrdý je tvrdým špalkem, a je potřeba naň tvrdého klínu. Dnes ho bylo užito. Po několikeré hrozbě bylo sáhnuto po metle, ale zdá se, že nenašla citlivého místa.

Skálův sirotčinec v Turnově

Denní pořádek sirotkův: vstávají v zimě v 6 hodin, v létě v 6 hod. Po společné hlasité modlitbě chlapci od 6–7 hod. ministrují ve všech zdejších chrámech Páně, dívky zatím činí doma pořádek; o 8. hodině společná snídaně a od 8–11 jsou všickni ve škole. O 12. hod. společný oběd. Do 1 hod. oddech a od 2–4 h. ve škole. Od 4–5 hod. oddech nebo vycházka, od 5–6 hod. dívky ruční práce, v létě práce v zahradě; po 6. hod. společná večeře, od 7–9. se učí školním úlohám a po společné hlasité modlitbě v 9 ulehnou.

Do Skálova sirotčince přijímají se sirotci obojího pohlaví od 4 do 14 let. Jsou to děti buď osiřelé neb takové, jimž zemřel otec, a jejich matka pro chudobu není s to aby svých dětí náležitě vychovala. Chovancům, v 14. roce ústav opouštějícím, dostane se výbavy; kufřík, troje šaty, potřebné prádlo a nastřádané peníze.

Hrob Slovákův v Březnici

K městu Březnici blížil se povoz, a na něm na trošce slámy ubohý cizinec, na smrt nemocný. Byl to dráteník Jan Galík z Kolárovic od Trenčína. V tom naskytl se šlechetný lidumil, který zhlédnuv ubožáka v takovém stavu žalostném, pokynul – a vůz obrátil přímo do zámku Březnického. Lidumil ten byl Hanuš hrabě Kolovrat-Krakovský. Ubohý Slovák alespoň před smrtí měl okusiti štěstí. Položen do nádherného pokoje zámeckého, měkkými peřinami zabalen a sílícím pokrmem opatřen, bylo mu před zhasnutím dopřáno, aby byl si vědom, jaká pozoruhodná změna s ním se stala a mohl poslední pohled na rozloučenou na svého do-

Nadání v městském chudobinci u sv. Bartoloměje v Praze.

Založení:	Kapitálem zl.	kr.	Úroky zl.	kr.	Rozděluje se:
Kašpara že Schwenkfeldů . . .	104	13	4	27	6. ledna	pěti almužencům
Václava Bayera	16.529	38	7.511	46	každodenně	$5^1/_4$ kr. na ruku 24 ošetřov. mimo zaopatření
Josefa Kaury	1.575	—	63	—	24. srpna	všem almužencům
Isaka Jeitelesa a Sig. Geitlera .	12.152	87	510	11	28. prosince	5 zl. 25 kr. na ruku 2 „ „ „
Císaře Františka Josefa I. . .	15.998	65	668	25	18. února	5 „ 25 „ „ „ 3 „ „ „
Frant. hr. Kolovrata	5.576	52	258	56	4. dubna	5 „ — „ „ „ 1 „ „ „
Panoše ryt. z Krenzinfeldu . .	50	—	2	10	15. listop.	12 almužencům po $17^1/_2$ kr.
Císaře Ferdinanda a císařovny Marie Anny	—	—	10	50	27. února	5 zl. 25 kr. na ruku 2 ošetřovancům
Ditricha Lindheima	285	65	9	83	5. března	2 ošetřovancům na ruku
Antonína Novotného	29.665	49	1.248	52	25. února	5 zl. na ruku 5 ošetřov. mimo zaopatření
Jana Trupkovského	400	—	16	—	27. prosince	1 zl. „ „ 16 „
Jana Richtra	34.734	—	1.618	80	$^{12}/_{5}$ a $^{30}/_{7}$	à 1 zl. na ruku 10 ošetřov. mimo zaopatření
Františka Kolba	6.970	—	278	81	20. dubna	5 „ „ „ 2 „ „ „
Františka Krejčího	2.130	65	96	23	24. srpna	rozděl. všem ošetřovancům
Lamberta Popelky	521	—	21	84	24. „	„ „ „
Gustava Fanty	100	—	4	20	24. „	„ „ „
Matyáše Mottla	270	—	11	30	25. listop.	„ „ „
Ignáce Gürtlera	200	—	10	—	1. října	2 nejhodnějším ošetřovancům

brodince upříti. Zesnul 27. února ve 44. roce věku svého. Za hlučného vyzvánění pochován na hřbitově Březnickém, obličejem k zámku, kde byl skonal smrtí blaženou. – Básník Karel Vinařický prostinkou básničkou oslavil hrob toho Slováka, a nápěv k ní složil Karel Pícha z Kutné hory. Čí srdce nebylo by dojato tolikými důkazy nejčistší lásky k bližnímu?

Chovanci Klárova ústavu slepých

Všech chovanců nyní jest 108; z těch 40 mužů, 68 žen. Dle národnosti: Čechů 24 muži, 41 žena; Němců 14 mužů, 27 žen; 1 Rumun, 1 Srb (Bosňák). Dle náboženství katolíků 38 mužů, 68 žen; 1 pravoslavný, 1 protestant. – Zaměstnáni jsou: kartáčnictvím 10 mužů, 14 žen; košíkářstvím 13 mužů; dekařstvím 8 mužů, 3 ženy; pletením židlí 4 muži, 8 žen; ženskými pracemi 1 muž, 46 žen; tkaním kalounů 2 ženské; nic neumí 3 ženské; rozličné 3 muži. – Nejstarší žena jest 76 let, v ústavě 57 let; nejstarší z mužů jest 68 roků, a v ústavě 43 roky.

Šlechetní lidumilové!

Chudá vdova, matka devíti dítek (hošíků), těžkou nemocí ledvin již od vánoc stižena, nejen krutými bolestmi, ale i starostí o budoucnost dítek sklíčená, když je vidí plačící kolem sebe, prosí Vás, šlechetní lidumilové, o zpomožení. Kdo by chtěl přijmouti některého z hošíků, zdravých a čiperných, ulehčil by ubohé matce velice a zbavil by ji starostí. Protož vy všichni, komu Bůh udělil prostředků, komu dal srdce soucitné, ujměte se ubohých, pamětlivi výroku Krista: Cožkoli učiníte jednomu z bratří svých nejmenších, Mně jste učinili.“

(Ctěné dotazy ochotně zodpoví a bližší zprávu podá slečna Emilie Jehličková v Tisu u Habrů, p. p. Kámen.)

Manželé Richterovi, dobrodinci chudiny Pražské.

Jan Richter narozen v Praze 1791. v okresu sv. Ducha, kde byl též vychován a kde později působil též jako otec chudých.

Pocházel z rodiny zlatnické po rodičích Karlovi a Kateřině Richterových; sám jsa majitelem velikého závodu zlatnického, měl bratry Michala a Prokopa, rovněž zlatníky a stříbrníky v Praze. Jan Richter byl rytířem řádu sv. Sylvestra. Manželka Johanna, nar. 1804., předešla jej smrtí v roce 1855. Manželství to zůstalo bezdětným. Sídlem po živnosti i bytem byl Jan Richter v domě č. 459.—I. (na Malém nám.), kde též 31. července 1867. zemřel.

Podle poslední vůle ze dne 31. srpna 1865. Jan Richter odkázal veškeré svoje značné jmění stejným dílem dvěma dědicům, jimiž byli:

1. adoptovaný syn (synovec) Emanuel Richter, c. k. nadporučík, jemuž odkázal dům čís. 430.—I. se 40.000 zlatými . . . . . 40.000 zl.

2. pražský chudobinec u sv. Bartoloměje s odkazem domu čís. 459.—I. (průchodní dům z Malého náměstí do Michalské ulice, viz vyobrazení) a s legátem 20.000 zl. . . . . 20.000 „

Vedle toho Jan Richter učinil celou řadu odkazů, jako na př. Pražskému spolku

Soukromému	15.000	zl.
pro zřízení nadání chudých sirotků . .	15.000	„
pro zřízení nadání c. k. dětské nem. čís. Frant. Jos.	5.000	„
konventu Milosrdných Bratří	5.000	„
„ Alžbětinek	5.000	„
„ Šedivých Sester	5.000	„
ústavu slepců	2.500	„
nadání na mše zádušní rodinné	4.000	„
pro zřízení nadání pro nevěsty chudých živnostníků-měšťanů	10.000	„
pro zřízení nadání pro nuzné kněze . .	1.000	„
arcibisk. chlapeckému semináři	4.000	„
fondu spolku zlatníkův a stříbrníků . .	200	„
Týnské jednotě lásky k bližnímu . . .	1.000	„
konventu Uršulinek	1.000	„
na zádušní mše nadační v kostele Týnském	400	„
na zádušní mše nadační v kostele Bubenečském	100	„
sirotkům u sv. Jana Křtitele	300	„
ústavu hluchoněmých	200	„

Veřejných ohříváren ve Vídni

použito v posledním období zimním (od 15. listop.) celkem 2.056.806 lidí (143.577 mužů, 161.334 žen a 751.691 dětí); těm dostalo se i částečně stravy. – A v Praze již po dva roky neměli jsme žádných veřejných ohříváren pro nezaměstnanou chudinu.

List ze zápisníku vychovatele mladých pobloudilců

*15. ledna 189**. Každý den takřka nové závady vynášel najevo. Dnes nečistota, zítra lenivost, pak zase vzpurnost věstily, že nás očekává kus práce s tímto chovancem. Dobré slovo nenalézalo u něho víry, a hrozby odrážely se o jeho sluch bez účinku. A jak ho trestat? Kde nalézti místo na tom zchátralém těle, kam bylo by lze metlu přiložiti? Však nezbylo konečně leč vzíti na pomoc svižný prut, neboť svévole nezvedence neznala mez. Teprve nyní ukázal se celý jeho vzdor a nebylo vyhnutí novému, tentokráte opravdu přísnému trestu. Vykonání jeho nebylo snadným úkolem Mladý zbojník zpozorovav nebezpečí, připravil se k obraně, i podstoupil s pěstounem tuhý zápas o každou ránu. To nebyl prostý výkon trestu, jak se provádí v rodinné výchově. Bylo to krocení mladé šelmy, která se bránila zuby i drápy. Tento trapný dojem byl zvyšován ještě zvláštním zjevem: byl v tváři všecek proměněn. Jeho rty neobyčejně vyvinuté naběhly tak, že znetvořily tvář až na úkor lidské podoby. Zvláštní ten úkaz býval i později pozorován, když se hoch tou nebo onou příčinou rozvášnil.

ŘEDITELSTVO ÚSTAVU NEVIDOMÝCH DÍTEK V PRAZE.

JINDŘICH ROEDL. JINDŘICH KREMANN. HANUŠ ROTKY.
JUDr. KAR. SCHERKS. P. ZIKM. ANT. STARY. JOSEF LUGERT.
MSGR. FRANTIŠEK KAHL. JUDr. ALBERT WERUNSKY. ThDr. VÁCLAV FRIND.
MUDr. V. ČERMAK. MUDr. FERDINAND ROUČEK.

Roztomilý žert

Při letošních dostizích v Praze J. Exc. paní Anna hrab. Thunová, roz. kněžna ze Schwarzenbergu, choť místodržitele král. Českého, koupila si preclík, ochutnala a nabídla kousek též J. c. Výs. arcikníž. Frant. Ferdinandovi. Pan arcikníže přijal preclík a ochutnavho, pobídl kolem stojící šlechtice, by také koupili si preclíky. Starý prodavač byl jako u vidění, když šlechta počala jeho preclíky rozebírati. V malé chvíli měl košík prázdný a v ruce ani stříbrňáku. Přesto liboval si, že jakživ tak dobře nepochodil.

Prosba ze Slovenska

Vaše milosrdenstvo a všestranná dobrosrdečnost k nám zašla a ona je to, která nám péro klade do ruky a posměluje nás, abychom v nouzi své se obrátili k Vám. Vyslyšte tedy bědné hlasy naše!

V stolici Liptov zvané, je obec malá, asi 500 obyvatelův počítající, jménem Pro-střední Sliač. Jako by ji Stvořitel chtěl zlobě světa nepřístupnou učinit, obložil ji se všech stran vrchy. Obec tuto obývá, jako vůbec Horno-Uhersko lid chudobný, lid holubičí, bědná Slovač. Zem skalnatá, mnohý rok není s to vyživiti majitele svého; jeden prudký déšť a je po práci.

Oheň zastihl obec výš jmenovanou a to právě v den piéty křesťanské, na den Všech věrných dušiček. Asi o druhé hodině odpolední zavzněl bolný hlas zvonu a ze sta hrdel ozvalo se mozek prorážející: „Hoří!“ Z příčiny jedině Všemohoucímu známé vypukl oheň, který vichrem vzrostl v ohromný požár.

Ruka se třese, když to musí psát; 56 rodin, které jsou dnes bez přístřeší, jest odkázáno na lásku jiných.

Milosrdné duše, v nichž nevyhasla poslední jiskra naděje na budoucí odměnu, když z jedné strany přivolává se vám: „Opatrujte světlo, oheň,“ z druhé strany přivoláváme vám: „Dejte a bude vám dáno – buďte milosrdní a milosrdenství dojdete!“

Andrej Hlinka, farář.

Vojenské hudby

dle nařízení velitelství nesmějí hráti, jde-li vojsko, před nemocnicemi, jakož i v nejbližším jich okolí, aby zbytečně nebyl rušen klid, potřebný nemocným; též nesmí bubeník bubnovati a trubači troubiti.

Poukázky na práci

Že nerozumné rozdávání almužny je největším nepřítelem pravé dobročinnosti, uznává se stále více. Kdo chce opravdově pomoci podomním žebrákům, ať podporuje zřízení pracovny, nechť přispívá na její udržování a také práci jí svěřuje. Pak směle může každého žebráka, který jeho dům navštíví, do ní odkázati. V Rychnově obdrží každý člen místního spolku ku podpoře chudých od spolku blok v podobě útržkového kalendáře, obsahující 200 lístků, jež jsou poukázky na práci v měšťanské pracovně. Tento blok zavěsí se v bytě blíže dveří, a přijde-li žebrák,

TEREZA EXNEROVÁ, slepá hluchoněmá.
Jak Tereza mluvu dotykem rtů pojímá. Jak se k Tereze mluví přirozenými znameními.
(Původní reprodukce dle fotografie.)

nedostane jiné almužny, než jednoho útržku. Lístek ten v pracovně odevzdaný opravňuje doručitele k práci, za niž se mu dostane zaopatření a mnohdy i peněz. Tulák z řemesla pak, neobdržev v domech, kde žebral, mimo poukázky jiných podpor, zahodí lístky a nevkročí již v tento nehostinný kraj.

Z Prahy (V ústavě idiotův)

Slabomyslní budou prý hráti „Krakonoše“; to může býti dosti zajímavé a proto jsem šel. Znáte ústav slabomyslných v Praze na Hradčanech, dílo zasloužilého dr. Amerlinga a jeho choti? Bývalý palác hrabat Šternberků jest obydlím těch nešťastníků. Chceš-li slyšeti umělý harmonický zpěv, jdi raději do Národního divadla nebo do Rudolfina; máš před sebou děti, třeba některé měly již holé hlavy a prokvetlý vous.

Takové staré dítě je také sám „Krakonoš“. Má již svých 29 let, a dle celého chování vidíš na něm, že jest chladnokrevný flegmatik. V ústavě jest 11 let. Svou roli hraje dobře, má paměť pro slova i čte slušně. Ale kdyby se měl před tebou pochlubiti uměním písařským nebo dokonce kreslířským, neobstál by ani jako poslední žáček I. třídy. O sluchu hudebním, a tedy o zpěvu, nelze u něho ani mluviti.

Hlavní podíl na celém kuse má „pan učitel“, po matce potomek staročeské hraběcí rodiny, chovanec ústavu již po 24 léta. Je to ohnivý cholerik slušného literárního vzdělání v obou zemských jazycích, hraje dobře na klavír a doprovází dobře na harmoniku kostelní zpěv chovanců v domácí kapli.

„Pan myslivec“ vypadá šviháckу. V ústavě jest 8 let. Povaha lichotivá i úslužná, ale také vypočítavá i úskočná.

Ostatní herci, „žactvo“, jsou dítky různého stupně pokroku.

Hra skončena k všeobecné spokojenosti; ale zajisté s největším účastenstvím hru sledovali ti z chovanců, jimž nebylo dopřáno, vystoupiti na jevišti. Za to mohou vystoupiti teď. A byla to podívaná, když piano vyzvalo k tanci! Tu mladý párek, ale každý tempem svým; tam dvě osobičky potřásají se proti sobě; zde vousáč s roztaženýma rukama kroutí se sám; tu 40letá s malinkou hlavičkou roztomile si hopkuje. Chovanci chápou se též svých slečen učitelek, a ty ovšem nemohou jim dáti košíčkem. – Mrzouta sem poslati, a musil by se vyléčiti pohledem na vířivou tu veselost. Šťastní nešťastní!

PRAŽSKÁ VYCHOVATELNA V LIBNI.
(Původní reprodukce dle fotografie.)

Nadání Klausovské

Zřízeno bylo od Václava Klause, bednáře a měšťana v Roudnici a manželky jeho, kteří r. 1855. za živobytí svého složili 1.200 zl., aby zřízeno bylo nadání pro chudé. Z úroků této jistiny dostává dle úmyslu zakladatele šest chudých měsíční podporu. Jistina tohoto nadání vzrostla na 2.115,71 zl., za pětiletí pak vydáno úhrnem 382 zl.

Připravil
Michal Šanda

Lajf iz tů fást

Jak se nám všichni po celé matičce planetě propojují a jak jsme všichni čím dál tím víc glokalizovanější (ano, gloKalizovanější, neb světovost symbolizovaná globalizačními tendencemi na druhé straně vyvolává zvýšenou pozornost na lokální potřeby a problémy), tak se nám i tak nějak smrsknul čas. Nic nestíháme. Světem vládnou novinky a trendy blízké budoucnosti, historie nikoho nezajímá (tedy kromě těch, co to mají v popisu práce) a přítomnost se nám vesele nafukuje. Motorem dneška se stala touha žít naplno – je toho holt hodně, co bychom, kdybychom, jak bychom a s kým bychom mohli podniknout/prozkoumat/ navštívit/ přečíst/poznat. Jen ten čas je proti nám.

A přece; pro ty, kterým diář praská mítinky, brífinky, brejnstórminky, fitky, soláry a skvoši, teď vysvitla naděje na lepší (a hlavně uspořádanější) zítřky. Na adrese http://iwantsandy.com/ je možné si „oživit“ virtuální asistentku, která se lačně a hladově vrhne na váš diář a vezme si vás do parády.

Pod čarou: Pod dohledem virtuální pohodářky Sandy už tedy nehrozí, že byste zapomněli dát auto do myčky, poblahopřát tchýni k narozeninám nebo zrušit hodinu čínštiny, protože na vás asi leze chřipka. Stačí se zalogovat, vybrat si z nabídky vygenerovaných upomínek („Dej mi vědět, že dneska v pět mám vyzvednout děti ze školky“) nebo si vytvořit svou vlastní („Opovaž se sežrat toho indiánka v lednici! Večer jdeš do fitka!“), ten pak poslat mailem virtuální usměvavé černovlásce a pak už se vesele věnovat svým povinnostem, dokud nenastane správný čas a Sandy nezačne dotírat. A že zrovna dneska budete mimo kancelář, a tudíž mimo svůj počítač? Nevadí; Sandy si vás dohoní a upomene pomocí iPodu nebo třeba SMSky.

Sci-fi, ve které skupina vyvolených shromažďuje podrobné informace o lidech a ty pak náležitě a v příhodný čas využívá/zneužívá, se od toho současného života „na síti“ zase tak moc neliší. Víme my vůbec, jaké všechny informace o nás poletují vzduchem? A ještě je dobrovolně cpát nějaké umolousané binární „hej-počkej-Sandy“? Kdo chce kam, pomozme mu tam. Big Brother's watching you.

Kalení oceli, lascivní čétějednička a minuta ticha

Lidé se chtějí bavit a život si užít teď a tady. Trend infotainmentu a edutainmentu zaregistroval každý, kdo se večer dívá na televizní zprávy nebo surfuje po internetu. To máte tak: Podle nejmenovaného odborného časopisu nebude lidem do budoucna stačit v zábavném parku jenom horská dráha, dům hrůzy nebo poskakující a přitrouble se usmívající plyšový tučňák, se kterým se můžete se vší slávou nechat vyfotit. Pasivita návštěvníků se už teď pomalu mění v aktivitu a právě ona se zdá být tajemstvím obchodního úspěchu v oblasti tzv. volného času do budoucna.

Lidem už nestačí na exponáty nebo předvádění fyzikálních zákonitostí se (pasivně) dívat, potřebují být všemu jaksi blíž. Tak blízko, že by nejradši šoupli exponát pod mikroskop a obsesivně pozorovali každou jeho pidičástečku. Chtějí si ho sami „omakat“ a tu elektřinu si pomocí liščího ocásku a ebonitové tyčky sami vyrobit. Není tak divu, že tzv. science centra rostou jak houby po dešti a o návštěvníky mají vystaráno. Vždyť kdo by se na vlastní oči a pěkně zblízka (cca ze vzdálenosti 20 centimetrů) nechtěl podívat, jak se v takové miniocelárničce – sotva do dlaní by se vešla–kalí ocel nebo jak to vypadá uvnitř vody, když se mění v led. Samozřejmě ku spokojenosti všech zúčastněných: provozovatelů, dětí i dospěláků.

Pod čarou: Vývoj holt nezastavíš. A taky nic proti mírně provařenému schola ludus osví-

ceného Ámose Komenskejch; na poplach tady troubím hlavně proti míře „svozu“ veřejnoprávních médií na módní vlně zábavy. Jejich snaha obstát v konkurenčním boji by byla ještě pochopitelná, otázkou ale zůstává míra a úroveň, která se velmi často pohybuje na hraně. Třeba televizní společenské zastaveníčko, ve kterém se každou středu snažil zkulturnit českou náturu mistr českého swingu spolu s českým nekorunovaným králem dvorní etikety. Stejný účel měly i vtipné a poučné mikrodíly Etikety před několika lety a už tenkrát pod taktovkou edutainmentu. Teď se duch pořadu zjevil znovu a v novém kabátě, ovšem okořeněný koňskou dávkou show, zábavy a soutěživosti, díky které mají možnost se do dění zapojit samotní diváci svým hlasováním.

Ať žije interakce, ať žije háčkování diváků! Příznivci pohyblivých obrázků si tak musejí zvyknout, že se do hlavního zpravodajství budou do budoucna čím dál tím častěji (pod heslem „služba veřejnosti“) vpašovávat upoutávky na pořady typu StarDance. Teď už jenom chybí, aby čétéjednička zavedla zpravodajského Borce na konec nebo si s divákem pomocí kamery lascivně šuškala z ouška do ouška (jako to dělá kamera novácká) ve snaze navodit v něm pocit, že „Teď jsme v tvém obýváku jenom ty a my a Posvátná Ruka Trhu chraň každého, kdo by se pokusil narušit naše intimčo!“ Minutou ticha a bojkotem zpráv tak uctěme nebožku ČT všichni, komu se nám z toho všeho ježí po těle chlup.

Vyměním za slivovici. Zn. Jen domácí

Lidská – nebo možná spíš česká – vynalézavost nezná mezí. A kdo by o tom přece jenom pochyboval, tomu doporučuji občas si letem světem proběhnout inzeráty. Jedny z velmi povedených jsou v sekci seznamky jednoho mladého frontálního deníku. A celostátního k tomu, takže ani Ostraváci ani Brňáci nebudou ochuzeni o symfonii „nezávazných nabídek k oživení sexuálního života“, které ale – pozor, svobodné a spokojené! – cílí pouze na „vdané a nespokojené“.

K inzerátům tohoto typu by možná měli grafici během „lámání“ přimalovat hvězdičku, minimálně šesticípou, poněvadž slabším náturám se z toho může akorát tak zvednout kufr. Pak jsou ale inzeráty, při kterých se také zvedá, ale zcela jiná část lidského těla, a sice koutky úst. To když chce někdo „vyměnit bílou chlapeckou košili za dvě tabulky čokolády“ nebo když se se chce někdo zbavit starého rádia z r. 1950 a tento už pomalu historický skvost nabízí „za lahev dom. slivovice“. Zatím ale vede tzv. puzzle-expert: „Líbí se Vám puzzle a nemáte čas na jejich složení? Za pár korun Vám je složím. tel. 724 243 135“. Teď by mě jenom zajímalo, ke kolika kšeftům si pomocí inzerátu přišel.

Pod čarou: Už jsem se bála, že budeme se svými dětmi do muzea chodit okukovat nejenom klasický papírový dopis, videokazetu nebo tužku s gumou na konci, ale také inzertní noviny. Ano, na ty s nezáživnou a k smrti nudící grafikou, často černobílé a z velké většiny bez obrázků, jednovětné i ty, co připomínají slohové cvičení na téma „Prodám – koupím, daruji – vyměním“. Po zkušenosti s jedním jihočeským inzertním měsíčníkem jsem ale chtě nechtě změnila názor: Pokud se stále najdou jedinci, kteří budou ochotni zaplatit za inzeráty typu puzzle-experta, tak vymření inzertním novinám skutečně nehrozí.

Šmoulové na cestě ke světlým zítřkům

Osada modrých pajduláků, kteří až na pár výjimek (všehovšudy dvě) chodí v bí-

K inzerátům tohoto typu by možná měli grafici během „lámání“ přimalovat hvězdičku, minimálně šesticípou, poněvadž slabším náturám se z toho může akorát tak zvednout kufr. Pak jsou ale inzeráty, při kterých se také zvedá, ale zcela jiná část lidského těla, a sice koutky úst. To když chce někdo „vyměnit bílou chlapeckou košili za dvě tabulky čokolády“ nebo když se se chce někdo zbavit starého rádia z r. 1950 a tento už pomalu historický skvost nabízí „za lahev dom. slivovice“.

lých gatích s dírkou na zadku na ocásek a s bílou frygickou čapkou i do postele, letos oslaví svoje padesátiny. Člověk by jim to ani nehádal – ještě před nedávnem jejich hit-songy lámaly přední příčky hudebních žebříčků. A přitom je garda modrých pidimužíků dílem pouhé náhody, stejně jako jejich barva. Z původně epizodních postaviček se vyvinuli v protagonisty vlastních příběhů a ta modrá na ně tak nějak zbyla: zelení být nemohli, páč by je v trávě nebylo vidět, červená a žlutá byly příliš křiklavé, tělová barva zase příliš neodpovídala jejich imidži tajemného a magického stvoření. Ta modrá prostě opravdu zbyla.

Jako dáreček držitelé práv modré pidivesnici z pidihub natočí nové díly seriálu a film. Avizovaná invaze modrých mužíků v rodné Belgii měla začít 20. ledna. A ruku k chystanému dílu s velkou radostí přiložili i odborníci na rovnost pohlaví, kterým vstávaly vlasy hrůzou z genderově nerovném rozdělení rolí: blonďatá Šmoulinka jako ztělesněné dobro na jedné straně a zlý Gargamel na straně druhé, navíc v efektní černé. Binární pozice z učebnic mediální teorie jako vyšitá.

Pod čarou: Když může v osadě modrých trpajzlíků řádit gendrovská analýza, co třeba taková marxisticko-leninská, jak ji na svých webovkách uvádí deník Frankfurter Allgemeine Zeitung? Podle ní je taťka Šmoula ve stylové červené a s plnovousem miniverzí Karla Marxe velící svému lidu se 100% dělbou práce, kde ten dělá to a ten zas tohle a všechno patří všem – nejspíš i ta blonďatá Šmoulinka. A každý Šmoulifus, který se pokusí uniknout ze své role, si pořádně nabije nos. Gargamel pak podle této interpretace není ničím jiným než symbolem zlého a protřelého kapitalismu, přechytračelý biskup zase představuje nevítanou třídu inteligence.

Inovační zásahy do starých dobrých vyprávěnek už má český trh za sebou; naposledy tenkrát, když kdosi nabyl dojmu, že by z řečí o družstevních slepicích či koníkovi mohly mít děti po přečtení Honzíkovy cesty socialistické noční můry. Tak uvidíme, jak se čtenářská obec pochlapí ... ééé... poženští s relaunchem Šmoulasů.

Poetické okénko

...v únoru otvírám pěkně dokořán, ať devětadvacetidenní déšť (jojo, po čtyřech letech zase plných devětadvacet) odplaví i tu nejposlednější pidišpatnost, co se poflakuje světem, a ať tak zbude jenom pravda, svatá pravda a nic než pravda – ámen. Pohádky mají tu krásnou vlastnost, že nejenom připravují děti na svět dospělých, ale také pomáhají dospělým neztratit vnitřní dítě uvnitř sebe. Znáte tu o Pravdě a lži?

Šla pravda světem a na chudý duchem se smála,
pro blahoslavený navlíkla honosnej šat.
V zákoutí špinavým hnusná lež ve stínu stála,
ta pravdu pozvala k sobě přenocovat.
A pravda znavená usnula, sotva si sedla,
ze sna se culila, naivka důvěřivá.
Jen oči zavřela, už se lež z postele zvedla,
začla si pokradmu zkoušet ten její háv.

„S pravdou mně můžete leda tak podrbat záda.
Ženská jako ženská a jakýpak cavyky s ní!
Kdopak to rozpozná, která je lež, která pravda,
když budou obě dvě donaha vysvlečený."
(...)

Až k ránu poznala pravda, co všechno jí schází.
Před zrcadlem se pak notně podivila.
Někdo už odněkud donesl hrst černých sazí,
aby se ta čistá pravda tak nelišila.
Pravda se smála, že na ni kameny házej:
„Lež je to všechno a lež taky mý šaty má."
Blahoslavený s ní protokol sepsali rázem.
Byla to rozmluva dost málo povzbudivá.

(...)
„Nějaká mrcha tu tvrdí, že je prej pravda.
Přitom se potlouká nahá a ve škarpě spí."
Ubohá pravda se brání a přiznat se nechce.
To máš, holka, marný, jak chceš, se dušuj a křič.
Lež zatím, potvora, ukradla vzrostlýho hřebce.
Dlouhý a pěstěný nohy ji odnesly pryč.

Leckterej moula se dodneška pro pravdu hádá,
pravdy se ovšem v těch řečičkách nedobereš.
Jistěže ve světě nakonec zvítězí pravda,
ovšem až dokáže totéž, co dovede lež.
(...)
Dřív, než se naděješ, nosí tvý kalhoty lež.
Dřív, než se naděješ, má tvoje hodinky lež.
Dřív, než se naděješ, sedí ti na koni lež.

VYSOCKIJ, Vladimír. Nepiju sám.
Praha: Dokořán, 2006

Kateřina Komorádová

Dobrá kniha

Nový Typlt: O čtrnáct let starší, o čtrnáct mladší

Básník, prozaik a esejista Jaromír Typlt vydal na sklonku roku 2007 novou knihu. Nazval ji Stisk a vyšla v nakladatelství Torst. Neboť je to nová kniha z pera autora, zvláště během posledního desetiletí publikujícího často v edicích vydávaných vlastním nákladem, lze se ptát, co bylo předtím poslední či předposlední Typltovou knižní prací. Zvláště když máme na paměti, že svého času tvůrce své básnické dílo jednou provždy a k tomu manifestačně uzavřel v rámci rozsáhlého autorského výboru s názvem Ztracené peklo, uveřejněného již v roce 1994? A co všechno následovalo potom, rozuměj po zprávě o skoncování s literaturou, ponecháme-li v této otázce stranou autorovu činnost editorskou?

Odpověď opravdu není úplně jednoduchá: kromě údajů o samostatných bibliofilských tiscích ve výtvarném zpracování různých umělců se zrovna na záložce Stisku dočteme, že Typlt napsal též texty pro knihu-objekt, vydanou roku 2003 a nazvanou Že ne zas až, jejímž spoluautorem byl grafik Jan Měřička. Ve Slovníku českých spisovatelů se ovšem dočítáme, že jde o titul z roku 2004, že se nazývá Že ne zas až – a že kráčí o nové verše a lyrické prózy, vřazené do komponované autorské knížky. Nejde spíš o výtvarný katalog? Není skutečně posledním/předposledním Typltovým knižním titulem jeho esej z roku 1996, pojmenovaný Rozžhavená kra – s časopiseckým podtitulem Vratifest –, o němž se ale na záložce Stisku nepíše? To by pak znamenalo, že autor přichází se svou „novou knihou“ po svým způsobem dosti dlouhých jedenácti letech.

O to větší zvědavost by měl ve čtenářstvu i kritické obci Stisk vyvolat. Než však dostoupíme k vlastním autorským textům, neubraňme se ještě jedné recenzentské výtce mimoautorské. Redaktor dané knihy Jan Šulc je člověk hodný obdivu, ať pro svůj kritický intelekt či pro svou nezdolnou agilitu editorskou. Je tudíž v nakladatelském a redakčním světě mimo veškerou pochybnost příslovečným Mistrem tesařem, leč právě u Stisku se potvrdilo, že i takový Mistr tesař jako Jan Šulc se (výjimečně a malinko!) takříkajíc utne: když totiž na uvedené záložce čteme, že se Typlt narodil v Nové Pa-

SMS recenze

Za deti mluvit nemuzu, na to uz je pozde, ale jako potencialni budouci unaveny rodic jsem se u Vieweghovych Kratkych pohadek pro unavene rodice bavil naramne. Hlavne ty barevne odlisene vsuvky pro dospele jsou supr napad!

hh

O to větší zvědavost by měl ve čtenářstvu i kritické obci Stisk vyvolat. Než však dostoupíme k vlastním autorským textům, neubraňme se ještě jedné recenzentské výtce mimoautorské. Redaktor dané knihy Jan Šulc je člověk hodný obdivu...

SMS recenze

Pusinky jsou jeden z nejzajímavějších českých filmů posledních let. Zvlášť v kontrastu s teenagerskými komediemi o mužském dospívání jsou svou syrovostí a odvahou nevyrábět legraci a neidylizovat mládí objevné a nedá se na ně hned tak zapomenout.

šš

ce. Ach ano, Typlt a Nová Paka, to je vzrušující téma samo o sobě, jenomže pisatel Stisku se narodil v Jilemnici, jak dokládá zmíněný Slovník českých spisovatelů, stejně jako starší či stárnoucí akademický Slovník českých spisovatelů od roku 1945. Bizarní je, že rovněž autor těchto řádek se svého času dopustil totožného omylu – a od té doby si v každé patřičné typltovské chvíli drmolí mezi zuby: v Jilemnici, v Jilemnici!

Naše vlastní úvahy o Stisku započněme odzadu, totiž od závěrečné Poznámky ke Stisku, podepsané šifrou TJF. Co totiž (možná) vědí o něco starší čtenáři, to už (možná) nevědí ti mladší, poněvadž to také nikde není vysvětleno ni naznačeno: zkratka TJF znamená Typlt Jaromír Filip, čili odkazuje k autorskému signování, jímž Typlt podepisoval (jako Jaromír Filip) některé své texty před drahnými lety. Právě zde TJF shrnuje základní časové údaje o vzniku jednotlivých textů knihy: lze říci, že jde o čtyři samostatné útvary, dále o tři básně, které jsou v daném vydání spojeny pod novým souhrnným titulem Sotva – a především že všechny tyto texty vznikaly během plných čtrnácti let, aneb, jak praví TJF, „když to celé sečtu, vychází mi z mé strany poněkud nepředložený letopočet 1993–2007“.

Spolu s dalšími publikačními informacemi se tady jednoduše dovídáme, že texty, které jsou v knize otiskovány v chronologickém pořadí podle doby své geneze, psal Typlt jednou již od roku 1993, podruhé od roku 1995, přičemž zpravidla nejprve šlo o určitý náčrt, k němuž se pak tvůrce vracel, zřejmě s rozličnou intenzitou – kupříkladu text Michal přes noc, datovaný dvanáctiletím 1995–2007, se podle autorova tvrzení už jenom v jediné větě kryje s původním textem, vydaným bibliofilsky v září 1995. Tak či onak, máme co do činění s cílevědomým autorským sebráním tvorby z posledních čtrnácti roků. Vidíme, že tu v náležitém časovém sledu defilují texty z pera „starého“ Typlta i „nového“ Typlta, čili texty z doby, kdy autor s literaturou skoncovával, po nichž následují texty z let, kdy, jak vidno, přece jenom s literaturou nadobro neskoncoval. Což je dobře, budiž zpětně řečeno i ve vztahu k času "vratifestu", stejně jako tady a teď.

Co když však skutečně jde o poněkud nepředloženě zkomponovaný soubor? Vždyť na jedné straně Stisk demonstruje obsáhlé možnosti Typltovy narativity a zejména jeho obdivuhodnou virtuozitu stylistickou, na straně druhé jako by zachycoval tohoto tvůrce v intenzivním hledání básnického či prozaického výrazu, prozatím však – neboli po dobu dejme tomu až čtrnácti uplynulých let – vytvářejícího spíše literární variace či pouhé obměny těch výrazových poloh, s nimiž jsme se setkali už před nebo skoro před připomínanými čtrnácti roky – kupříkladu v Pohyblivých prazích chrámů, tj. v raných Typltových prózách, anebo také, v odlišné tvarové temperatuře, v básnickém konvolutu Ztracené peklo.

Vskutku vesměs kráčí o sám princip variace, u něhož bývá větší důraz kladen někdy víc na pojetí „komponovanosti“ než na texty o sobě. To se někdy projevuje přímo v rámcové kompozici vyprávění: kupříkladu úvodní expresionistická či s velkou stylovou expresivitou napsaná próza V tu ránu (v Revolver Revue pod časopiseckým názvem V tu ránu napříč pohromou) je příkladem takové několikeré žánrové a stylové metamorfózy: vyvolává dojem, že se k ní Typlt několikrát vracel a pokaždé v ní pokračoval jakoby v jiném žánrovém zacílení. Od klímovského stylu významového maestosa zde autor dokračuje až k jakési zvláštní kosmogonii spřízněné s ještě zvláštnějším pozemským reálem.

Samozřejmě: není variace jako variace. Princip typltovského variování starších a poté i novějších textových útvarů spočívá v prvé řadě v jejich cílevědomém stigmatizování ve směru k žánrovému pomezí, v této knize zvláště směrem na pomezí výrazových forem blížících se k hudebnímu nebo výtvarnému projevu (což se projevuje kupříkladu

> (...) Stisk demonstruje obsáhlé možnosti Typltovy narativity a zejména jeho obdivuhodnou virtuozitu stylistickou...

Jsme-li jakoby zakleti v tomto autorském stisku, zničehonic můžeme pohlížet na jednotlivé Typltovy textové úseky nebo básnické kompozice také poněkud jiným pohledem. Můžeme se totiž tázat, do jaké míry nalezly tyto kreace své zakotvení v klasickém knižním souboru, zda z nich tím nevyvanulo určité fluidum, kterým se mohly nesporně honosit v okamžiku svého prvotního, časopiseckého nebo bibliofilského uveřejnění.

v důrazu, jejž Typlt klade na grafickou kompozici svých básní a jenž se týká i veršů zařazených do Stisku). Pro autora je vůbec charakteristické podobné překračování tradičních žánrových limitů: nejsou to totiž ani konvenční povídky, ani svým způsobem rovněž už konvenčně vyznívající experimentální texty, možná ani esejistické rozpravy s maximálním využitím beletristických postupů. Typlt nadmíru dovedně parafrázuje celou řadu zavedených žánrových postupů a stylistických vzorců vyprávění, aby vytvořil svého druhu příběhy, zvláštní vyprávění, která v sobě obsahují cosi zaklínačského, záměrně nevysvětlitelného, cíleně neuchopitelného, toho, co může zapůsobit na čtenáře jako svébytný estetický stisk.

Jsme-li jakoby zakleti v tomto autorském stisku, zničehonic můžeme pohlížet na jednotlivé Typltovy textové úseky nebo básnické kompozice také poněkud jiným pohledem. Můžeme se totiž tázat, do jaké míry nalezly tyto kreace své zakotvení v klasickém knižním souboru, zda z nich tím nevyvanulo určité fluidum, kterým se mohly nesporně honosit v okamžiku svého prvotního, časopiseckého nebo bibliofilského uveřejnění. Zdali totiž jejich skutečné místo na slunci není tam, kde se jimi mohou kochat milovníci slovesných extravagancí a všestranně mysteriózně laděných textů - ať už v podobě nástěnného svitku (jako naposprvé u básní z cyklu Víčka), v čajové antologii, v bibliofilské edici, v literární příloze přibyslavského Výčepního listu, ve vydání s fotografickým doprovodem, v klasických bibliofilských tiscích, v hudebním časopise a tak dál.

V této souvislosti není ani trochu zanedbatelné, že novější Typltovy literární práce bývají realizovány i jako radiofonické kompozice, a právě tak má svůj význam, že on sám se zabývá tvorbou manipulovaných zvukových nahrávek z vlastních textů. Autorovo pojetí literárního textu se tedy jakoby mílovými kroky vzdaluje od obecně řečeno normativního pojetí textu literárního, čímž tyto texty nepochybně získávají na podivuhodné kreativitě. Stávají se však také příkladem laboratorního, čili též vysoce inspirativního psaní sui generis, zároveň se ale – z logiky věci – vymykají z rutinní čtenářské komunikace a vyznívají (přinejmenším v očích některých vnímatelů) jako texty pro texty, dokonce i jako texty pro texty pro texty. Dají se pak na jeho tvůrčí projevy vztáhnout obvyklá kritéria literární kritiky?

Jaromír Typlt jakoby na tuto otázku odpověděl rezolutně nevyřčeným Ano! – a s dodatkem: „Jenom proto není / žádná chladná úvaha / dost chladná.“ A vskutku nikoli náhodou se autor v posledních řádcích závěrečné skladby Zajetí zaklíná slovy, která ostatně mohou posloužit jako interpretační šém k jeho Stisku: „Zblýskni se / vypěň / zblýskni se / vypěň“.

Vladimír Novotný

Jaromír Typlt: Stisk. Torst, Praha 2007

SMS recenze

Fučíkova Reportáž psaná na oprátce, která právě vyšla poprvé jako faksimile, je jednou z nejdůležitějších českých knih dvacátého století. Příběh, který kolem ní vzniknul, je pak jedním z nejzajímavějších dokumentů naší historie. Milá Reportáži, zpět do učebnic literatury a do rukou čtenářů!

šš

SMS recenze

Kniha Člověk bez osudu Imre Kertésze je o koncentrácích, takže je působivá, ale kromě posledních několika stránek, které by z ní celé stačily, je to jedno z nejmíň zajímavých beletristických zpracování holocaustu, které jsem kdy četl. Rozhodně nebylo proč dávat Kertészovi zrovna za tenhle román Nobelovu cenu.

šš

Tři sestry

O žánrové zařazení a jevištní podobu Čechovových her se vedou dlouhé divadelní boje už přes století, ačkoliv autor se za svého života k těmto problémům jasně vyjádřil. Inscenátoři ostravského Divadla Petra Bezruče se v tomto směru zřejmě nedokázali rozhodnout, takže jejich představení Tří sester je amalgámem karikatury, grotesky i tragikomedie a sem tam ukrajuje ještě z jiných zdrojů.

K jednoznačné karikatuře tíhnou nápadné kostýmy a situační komika zvýrazňující charakteristiku postav. Představitelka nejstarší ze sester setrvává se svojí učitelskou dikcí a nekontrolovanými pohyby v karikatuře po celou hru (a její výkon se stává jednou z nejslabších složek inscenace). Ostatní herci se však od této hranice bez špetky logiky více či méně vzdalují a pouze někteří z nich dosahují přesně vyvážené tragikomiky, nejen v duchu autorova původního přání. Čechovovy postavy nejsou jen směšné, jsou také nenápadně tragické, a tato „každodenní“, „obyčejná“ tragika je schopna zasáhnout diváka – bude-li jaké divadlo ještě existovat – třeba i za dalších sto let.

Nikola Richtrová

Anton Pavlovič Čechov: Tři sestry, Divadlo Petra Bezruče Ostrava, režie Jan Mikulášek, premiéra 27. května 2006

SMS recenze

Fotografická kniha Chatařství Veroniky Zapletalové je výtečnou sondou do české duše. Existuje-li cizinec, který se zajímá o to, jací Češi doopravdy jsou, je Chatařství výtečným úvodem, na kterém se dá všechno důležité ukázat takřka beze slov, jen s několika drobnými vysvětleními.

šš

Podle čeho si vybírat životního partnera

Honzy Hanzla

Domnívám se, že jednoznačně podle toho, jak vám to spolu klape v posteli.

Výjimečně tím nemyslím sex (ten mi podle výsledků statistických šetření přijde na mysl až za pět minut), ale spíše mimosexuální soužití. Vždyť kolik nástrah a neshod musí lidé překonat, chtějí-li se spolu opravdu dobře vyspat! Nejde přitom o záležitost bezvýznamnou, protože co je to za život, když se člověk ani pořádně nevyspí (těch pár let s malými dětmi úplně stačí).

Když jsem na toto téma udělal malou anketku mezi svými známými, suverénně nejčastěji zazněl problém větrání. Převážně muži si stěžovali, že je jim v ložnici příliš teplo, ženy pochopitelně tvrdily opak. Všichni se shodli na tom, že jim hledání oboustranně přijatelné teploty zabralo několik měsíců, přičemž cesta k ní vedla přes tři chřipky, dva zápaly plic, tři ztracené hlasy a hromady propocených pyžam.

Nepřekvapí, že druhé místo obsadilo chrápání. Tisíce žen by jistě mohly vyprávět své o závodech v usínání, v nichž musejí nad manželem bezpodmínečně vyhrát, protože prohrají-li, čeká je opravdu dlouhá noc. Po jedné takové probdělé noci manželka mého kamaráda trpce zkonstatovala: „Jo, láska hory přenáší, ale v horách je zpravidla ticho. O vztahu lásky a cirkulárky pořekadlo bohužel nic neříká."

Noční klid kromě chrápání narušují i další hluky – hlasité oddechování, mlaskání, skřípání zubů nebo verbální projevy různého stupně srozumitelnosti. Jedna má známá mi například vyprávěla, jak se cítila potupena, když s ní svého času její současný manžel odmítal i po půl roce partnerského vztahu strávit noc. Až teprve po mírném nátlaku, během něhož zazněly ve třičárkované oktávě argumenty typu „rozchod", „adieu", „ťutínku můj nejťutínkovatější" a „vysrat", se sklopenými zraky přiznal, že se strašně stydí, protože od dob studií na gymnáziu často vykřikuje ze spaní vzorce pro obsahy a obvody geometrických útvarů.

Samostatnou kapitolou jsou pohyby v posteli, zejména na manželském dvojlůžku. Nezřídka je jeden z partnerů roztahovací a druhého neustále atakuje a vytěsňuje, což někdo řeší vyklizením kolbiště, někdo balancováním na okraji lože a někdo protiútokem. Pravidelnou noční hrou mnoha dvojic je také boj o peřinu. Jeden kamarád se mi svěřil, že si jeho druhá polovička permanentně usurpovala nadpoloviční většinu společné peřiny pro sebe, a proto přešli k pokrývkám odděleným. Bohužel zmíněné polovičce prý ta její peřina pravidelně sklouzává na zem, no a kam hmatá pro novou? (Správná odpověď: na zem ne.)

Kuriózním případem byl jeden pár, který se ze začátku vůbec nemohl v ložnici sejít. On byl skřivan a vstával mezi třetí a čtvrtou ráno, ona coby sova v té době teprve ulehala k spánku. Z legrace vždycky říkali, že ušetří za postele, protože jim stačí jedna. Ale jelikož to byla láska velká, skřivan časem zmutoval v sovu.

Tak bychom mohli ve výčtu postelových nástrah a neshod pokračovat dál. Ten nemůže spát bez stěny za hlavou, protože mu padá polštářek a on potřebuje mít pod hlavou hodně, ta nemůže spát v místnosti s nástěnnými hodinami, protože ty jí svým hlasitým tikáním nedovolí usnout, případně ji k ránu budí. Ten s sebou v noci mele, až se celá postel otřásá, ta je jako seismograf a při sebemenším pohybu partnera se budí. Ten chce mít svůj prostor, ta se ráda tulí... Člověk se ještě ani neprobudí, a už je zaděláno na hádku.

Kdepak. Spaní s někým si musí člověk vyzkoušet a trochu se to i naučit. Jako ten sex (ha, už je to tady, statistiky nelžou). Takže poopravuji výchovné tvrzení, které mi bylo v době dospívání vštěpováno do hlavy, totiž že nemusím s tím, s kým chodím, vlézt hned do postele. Opak je pravdou. V zájmu spokojeného partnerského soužití musím, a čím dřív, tím líp.

4. příloha

Tři básníci:

Irena Šťastná

Irena Šťastná (nar. 1978)

Žije v Dobroslavicích na Opavsku, vystudovala FF Ostravské univerzity a FPF Slezské univerzity. Poezii publikovala v literárních časopisech Psí víno, Weles, Tvar, Protimluv; v antologii „V srdci černého pavouka: ostravská literární a umělecká scéna 90. let“ (Votobia 2000), v básnickém almanachu Cestou (Weles 2004) a v Antologii české poezie 1986–2006 (Dybbuk 2007). Knižně publikovala sbírku básní Zámlky (Host 2006).

Kontakt: irena.stastna@email.cz

***

Když stébla vozí z luk
a nikde nehoří
pro slunce nelze vyslovit
že zvoní
co ptáci roztahají po poli.
Zvoní. Zvoní zajíkavě
že matku nesou.

Kvítkovice

Zem načesaná
jak děti po koupání.
když stará teta
v rohu zahrady
ubila bažanta
když my se milovali
v posteli pradědy
(měl přejemné kosti).

***

Placentu tohoto večera
(ovinutého copem)
žvýká fena – noc
a ne a ne polknout
to tuhé žláznaté tělo
vlhké od pohledů žen
vzlyku
logru
obtisků rtěnek
klapotu podpatků podél tramvaje
nohy přes nohu.
Až třeskne výkop.
Až zvony dunivé dunivé
ji (milenku města)
zadáví.

Konec léta

Vlaštovka štípla do oblohy
a tolik matek zabolely děti.

***

Město těžké
jak kůže z bizona.
Zvuky odlepují tmu.
Ryby plavou všemi směry.
Noc se přelomila.
Jen důvěra slepá
která by zalehla mě
už nikdy nebude.

Za Hlavnicí

Vymlácený plot. Mlýn.
Stopnutý čas jak olámané lopaty.

***

Ten den má svah
a krajinu z vlnitého plechu.
Slunko slepuje se horkem
a potem pánaboha. Čas kape.
To švestky nezpukají v dešti.

(prosinec 2007, z rukopisu)

4. příloha

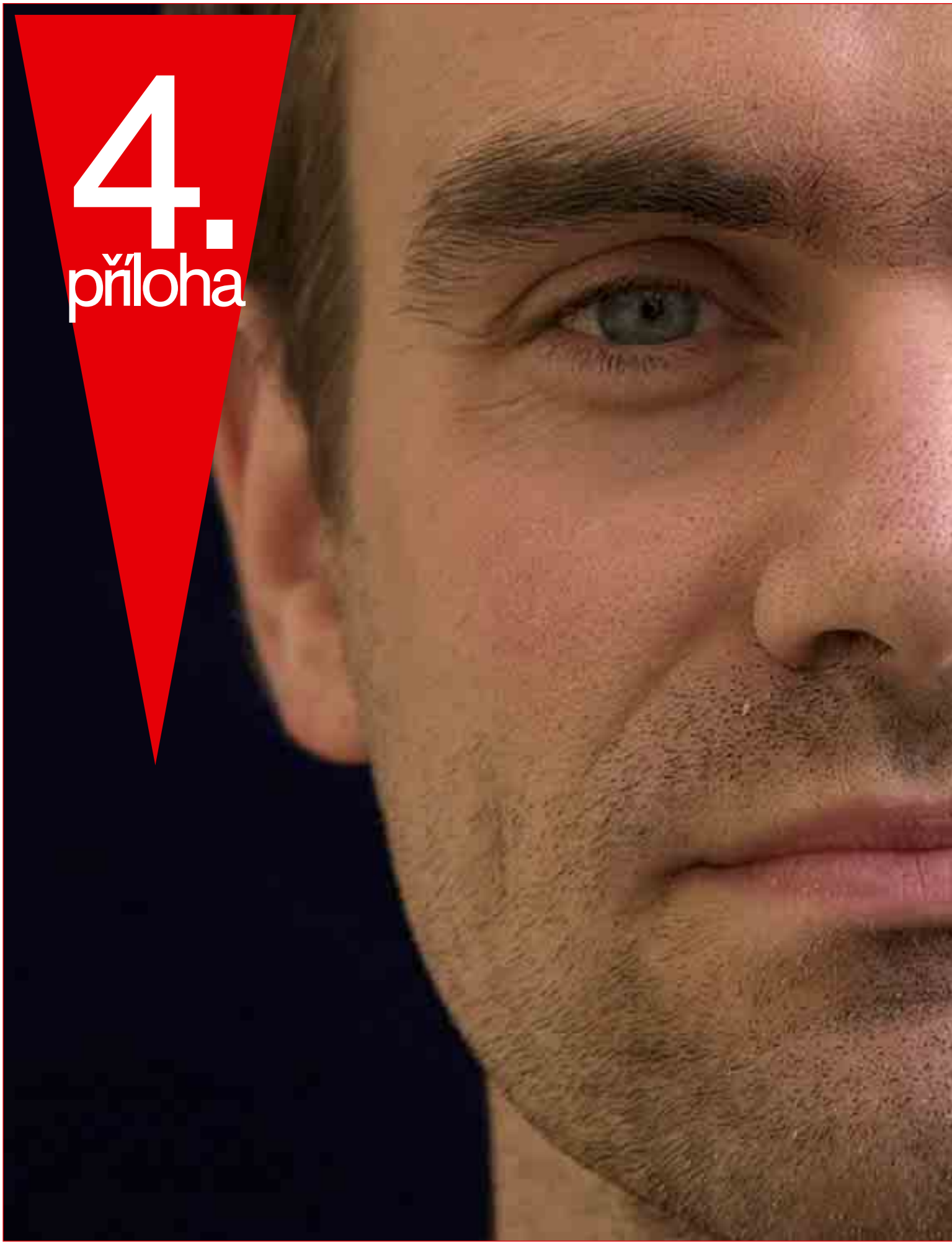

Tři básníci:

Tomáš Martinec

••
šachy
backspace se vrhl na ulici
smazal ulici
kurzíva se blíží podél zdi
kurva,
zůstávají po ní kabely
Rozmazává oblohu kolem rtů
a v adresáři si kopíruje zákazníky
.•

••
krváš se převalil na bok,
zvedla nohu
a pod sirkama kmenů
se vynořili z
kvašového plédu
dva shrbení
starodávní vojáci
••

••
– pak se zvednu
odtáhnu za sebou odliv
krabi se mi zahemží po údech
zaštěří se pod kameny
voda se zkalí

v zamlženém světle letní noci
kopne bůh do stolu
pak se vrátí pro plášť
téměř oheň
a žár spaluje m?sto

sekyry a váhavé služebnictvo
spaření moli rozžhavení doběla
čekají na znamení
aby se vrátili do rozpraskané půdy
zítra
pozítří
••

••
poslouchám, pak se zvednu
odtáhnu odliv
krabi se zahemží po mých údech
zaštěří se pod kameny
voda se kalí
••

••
v oparu letní noci

kopne Bůh do stolu,
pak se vrátí pro plášť
téměř oheň
a žár spaluje města...
sekyry a váhavé služebnictvo
spaření moli
rozžhavení do běla
čekají na znamení,
aby se vrátili do rozpraskané půdy
zítra
pozítří
••

••
eroze betonu
panelové vrstevnice plují na jih
slunce hnije ve smogu
rozpíná se a stahuje
chlopně
tryskají sloupy kouře
hluk zasedl
naproti vchodu do židovského hřbitova
roztahuje se opona
a uprostřed dne
strašným rachotem se zřítí lešení
JEN klenby zůstanou zavěšený
za včelí křídla
a rozhněvané bzučící včely
udělají ze země a moře
poušť
••

••
tkanivo měst
vykloubených nápadů
cest z hloubětína
skrčených ve foťáku
mete stříbrný prach
mezi grotesky
••

••
pornožerné světlo
se rozpouští
v kabelech
začaly ho rozdávat na ulici
nad křižovatkou lámou
kosti
rozhazují ocel
Moji ocel
ocel
••

••
slunce
se zabořilo do šlach
zaříká
kabeláž
bezhlavní
tělo
dostane přes hubu
přebere myšlenky ze sekáče
ani když slunce hodí do pravý kapsy
to nic se rozleje
••

••
na balkoně zůstalo oblečení
nepatří už nikomu
boty ochozené, zaprášené
dech a sonda, co se v žaludku nechytla
nepřítomný úsměv
chlazený ledem

schody nepřinesly mráz
spalované konečností
vyhlíží z okna do dveří,
ve kterých uniká bílý stín hraběte
na přístroji očistce
přicházejí oživlé hlasy
z neživého těla

na břehu víla
ve snu obtěžuji doktory
co za oplet nic nedarují
zvedají se plíce jako kulisy
jako by to byl strašák na poli
Patřilo to k sobě
když mě chcípnul motor u traktoru
padal naříznutý strom
vymetali popel v kotelně,
lezli po uhlí
tmou osvětlené věže domu
a v kuchyni se ještě svítí...

kam můžu stěhovat léta
co sem si od něho vypůjčil
kam se ztrácíš
cítíš mě ještě
si tu
jsou tu snad aluze,
vychoval sem tě
kabely sem přesekl já
tos nikdy nečekal

tanečnice stála na křižovatce
potkal jsem známý nebyli to lidé
nepamauju se - bylo to v podkroví
víly, snad
hodovali jsme i za zbytku dlouhé dne
a odsunul si víko vařiče
ochočil sklenice
a kruhy vyhoří v noci
vypneš vítkovický stojany
a přejdeš nachlazený
zas zaplatíš složenky
a ze zbytku
večer pustíš proud z kabelů
na ingoty
byli jsme si rovni aspoň v dětství
••

••
uprostřed nocí
v chodbách vlnících
tramvaj zatekla
do spálené
svinula křídla
odpočala si
pak se rozjela přes
ostrov
střelců z pordenone
••

••
i tahle báseň si hraje na kabeláž
neříká ti ještě nic?
stále si tě omotává, dotýká se tě
a překrývá se tvým neporozuměním,
tvým vztekem na básníka
až se objeví pod nánosem obav
můžeš to teď klidně dokončit za mě na
nebo tě osloví obraz a
popíše ti křížovatky jako automapa
a podobně jako sloupy elektrického vedení
bude tě svádět malou kytkou tyhle básně
dotkla se tě aniž bys to chtěl
••

••
noc,
kabel,
Hamlet se z Karlova mostu dívá
Kablet zívá ...
osvítil
kostky andělů
Krváš jim napsal do oblak
brailovým písmem
kde maj scuka
potom se hryzl do rtů
zaplavil západ
••

••
umřel aby se tam podíval:

ustrojí se, pak se zvedne
prochází se inverzní krajinou
lomem s dunivými zvuky padajících kamenů
podepíše se
do knihy příchozí
čeká až když na něho houknou
ustrojí se do bílého saka
zamíří chodbou
a na konci se před ním
kabely zaseknou

zkroutí se - zablesknou
vytvoří se koule
nořící temnotou
dýchá... vlnu za vlnou
teplo krve - srdce
dýchá... vlnu za vlnou
probouzí se a cítí vůni
v jeskyních sedí
zkamenělí
jsou tu tisíce
••

Tři básníci:

Petr Fiala

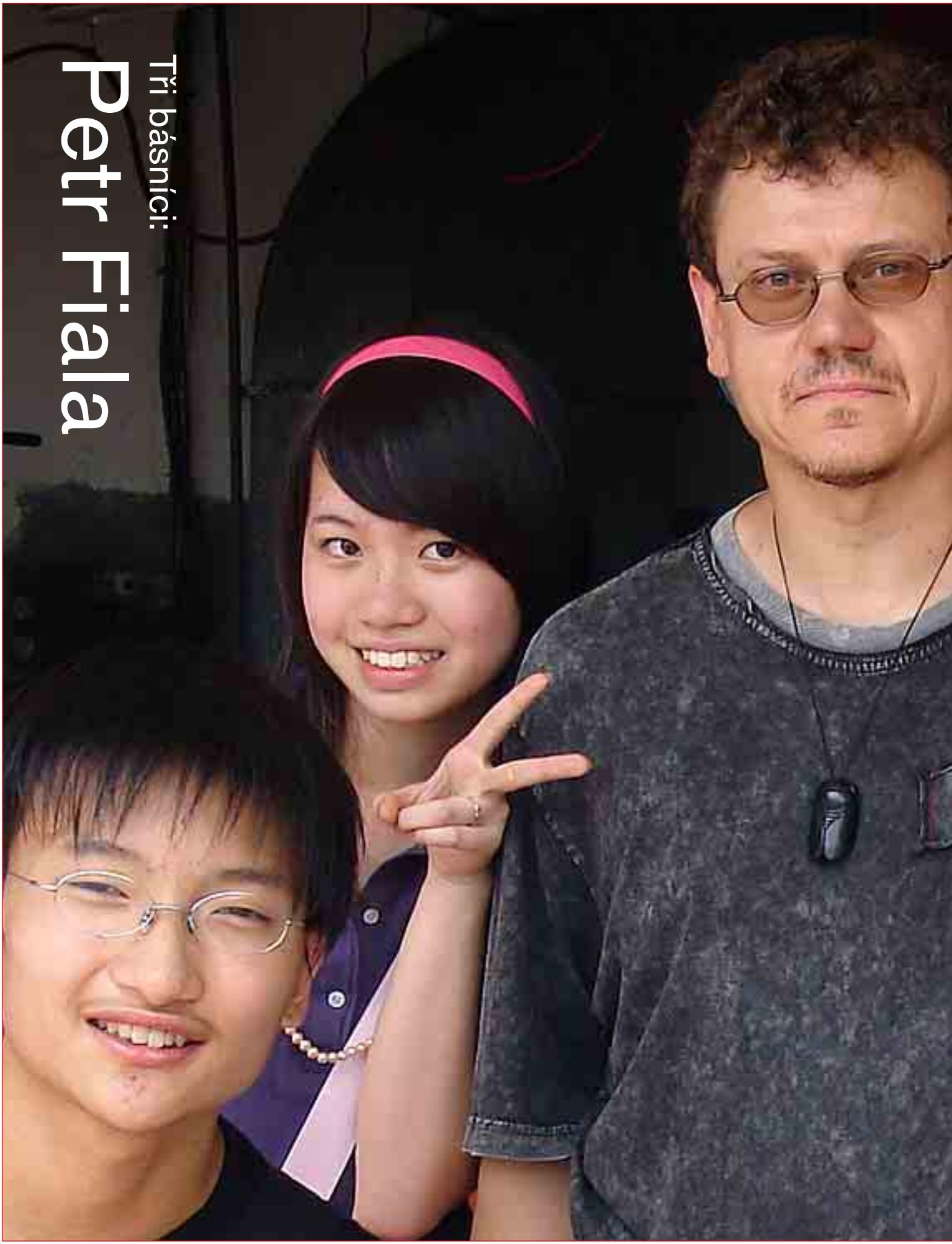

1968

Petr Fiala

Narodil se v prosinci 1964 v Brně. V roce 1989 ukončil studia práv na brněnské právnické fakultě, o rok později absolvoval v oboru sociologie na FF MU v Brně. Povídky, které v devadesátých letech publikoval v novinách a časopisech, vyšly v roce 2000 v brněnském nakladatelství Host pod názvem Citová angažmá.

Cesta typické Češky světem a životem

Pravila matka dceři:
„Prosím tě, hlavně aby měl peníze,
protože jinak je to vážně strašný."
A tak dcera jde a jde, až narazí do chlapa.
Typický Čech, úplně bez peněz.
Tak jde dál, a furt si říká:
Hlavně aby měl peníze, hlavně aby měl peníze...
A bum, a narazí zase do chlapa,
a zase typický Čech, zase úplně bez peněz.
Tak jde zase dál, a zase do kohosi narazí, a ten je zase bez peněz,
a tak pořád dokola. Na dceru už z toho jdou mrákoty.
Když vtom ji napadne spásná myšlenka:
A neříkala vona vlastně, aby neměl peníze, ne aby je měl?
Tak de, a uvažuje o tom.
A jak tak de, bum, zase narazí do chlapa, a ten je zase bez peněz.
A v té chvíli už dcera ví, že vona určitě říkala, že von nemá mít peníze, ne že je má mít.
Tak de zase dál, a bum, narazí do chlapa, a ten je zase bez peněz,
a bum, a má s ním dítě.
A pokud se jí narodí dcera, tak jí od raného dětství vštěpuje:
Prosím tě, hlavně aby měl peníze,
protože jinak je to vážně strašný...

S&D (Special and Different)

Cyril se probudil, ale do ničeho se mu nechtělo.
Chodil od stolu k židli a od židle zase ke stolu a nemohl se rozhodnout, do čeho se pustí.
Všechno mu připadalo známé, nezajímavé, nudné.
Chtělo by to něco nového, říkal si, pořádného.
Když už, tak ať to stojí za to.
Ale nic takového – nového a pořádného – ho nenapadalo.
Bylo už půl druhé, a Cyril pořád ještě nevěděl.
Zdálo se mu totiž, že všechno nové je už vlastně staré. Židle se mu zdála stará, stůl se mu zdál starý, taky okno, u kterého se vždycky zastavil, aby se podíval ven, na ulici, jestli někdo nejde, se mu zdálo staré.
Napadla ho teorie relativity; když ale přemýšlel dále, uvědomil si, že ta je vlastně taky stará. Kdosi ji už kdysi vymyslel, jakýsi Einstein.

Cyril měl na Einsteina vztek. Kdyby nebylo Einsteina, mohl vymyslet teorii relativity on, Cyril; byla by to Cyrilova teorie relativity. Bylo by to nové i pořádné. Ale takhle?

Musím vymyslet něco jiného, říkal si Cyril, načež ho napadlo ještě několik dalších věcí. Potíž byla v tom, že všechny už byly vymyšlené. V myšlenkách se vrátil zpátky k Einsteinovi. Dostal na něj takový vztek, že bezděky kopl do židle. Židle se naklonila a spadla. Jak padala, uhodila Cyrila do kolene. Cyrila to zabolelo. Zvednul židli, postavil ji a posadil se na ni. Přemýšlel.

Však hloupý není, na leccos už přišel, například na nevěru vlastní ženy. A to, že mu padá střecha na hlavu, ví taky. Teorii relativity by taky objevil, jen kdyby nebylo toho zpropadeného Einsteina!

Když vtom ho napadla spásná myšlenka: A co kdyby nevymyslel nic? Nikdo se na něj v budoucnu nebude zlobit, jako se teď on zlobí na Einsteina. Ano, to bude ono, nechá své místo volné; jen ať někdo jiný vymyslí to, co teď mohl vymyslet on – jako v tramvaji, ohleduplný pasažér se neposadí, uvolní místo někomu jinému. A není snad bódhisattvou ten, kdo svoji nirvánu přenechá jinému?

Budu tedy bódhisattvou, uvažoval Cyril. Aspoň si zkusím, jaké to je.

Cyril byl spokojený, jak dobře to vymyslel. Na Einsteina si už ani nevzpomněl.

Čínština

(Zpívá tchajwanské dívčí trio S.H.E; z čínštiny přeložil Petr Fiala)

Londýnská Ma Li-lien koupila pro matku čípao
Fu S`-t`i z Moskvy si zamiloval čínské hovězí nudle
různá barva kůže, různá barva vlasů
když se učí, v puse mají čínštinu, čínština začala být populární

Kolik let jsme hořce dřeli anglickou výslovnost a gramatiku
v posledních pár letech se naopak jim láme jazyk na metrických transformacích
pching pching c' c' pching pching c' (c' c' pching pching c' pching)
pěkně chytří Číňani, pěkně skvělá čínština

Nosník je široký, sedátko dlouhé, nosník by měl přijít na sedátko
sedátko není vhodné pro nosník
nosník se naklání na sedátku
hodně nakloněné sedátko není vhodné pro nosník
tak tedy, je nosník široký, nebo sedátko dlouhé

Starší bratr a mladší bratr sedí na mezi, na tom svahu je taky husa
ze svahu teče řeka, starší bratr říká ‚pořádně široká řeka'
mladší bratr říká ‚hodně bílá husa', husa chce přes řeku, řeka chce přes husu
není jasné, jestli ta husa chce přes řeku, nebo řeka přes husu

Celý svět se učí čínsky
jazyk Konfucia, čím dál tím víc mezinárodní jazyk
po celém světě jsou všichni sinizováni
jazyku, kterým mluvíme, rozumí celý svět

Newyorská Suzanne začala s čínskou meditací
Wolfgang z Berlína hraje na čin a elektrickou kytaru
různá barva kůže, různá barva vlasů
když se učí, v puse mají čínštinu, čínština začala být populární

Dítě, které se jmenovalo Králíček, na ulici koupilo ocet a kus látky,
koupilo ocet, koupilo kus látky, a když obrátilo hlavu, uvidělo, jak dravec chytá králíka
upustilo kus látky, položilo ocet, a rozběhlo se za dravcem a králíkem
letí dravec, běží králík, rozlil se ocet, zvlhla látka

Pusa říká ‚noha', noha říká ‚pusa', pusa říká ‚noha', milovat běžící nohu
noha říká ‚pusa', láska prodává pusu, nezakrytá pusa, nehybná noha,
bosá noha, nehybná pusa, není tak dobré jako noha a pusa
tak tedy, pusa říká ‚noha', nebo noha říká ‚pusa'

[Poznámka překladatele: Části vyznačené kurzívou jsou jazykové hry; při překladu by bylo samozřejmě možné nahradit je nějakými českými jazykolamy typu ‚strč prst skrz krk' apod. Protože jsem se domníval, že by český čtenář mohl být zmaten, kdyby v čínské písni našel české jazykolamy, ponechal jsem původní text.]

5. příloha

Antonín Mareš
Akvarely

Hlasy se ozývají z blízkosti, až tělesné těsnosti, jakoby mi mluvily italsky přímo z pravého ramene nahoru do ucha, je neděle, sedím dole u stolu v kantýně, kuchyni; malé venkovské italské muchy žerou, mrdají a poletují, nic nevadí: ani vydání kdesi aretovacího zvuku ruční brzdou; ani jim, ani mně. – Jak jiné jsou zvuky uprostřed starých domů; a jak jiné by byly, kdybych všemu rozuměl a byl ještě starší.

Stopy obyčejných keců? Co bude na oběd, jaké jsou letos olivy? Nebo co si koupil ragazzo za boty: vpředu do široka, nahoře úzké? Co bychom dělali bez řeči? Jak je to zvláštní, naslouchat slovům, jež pro někoho něco znamenají, a pro mne jen zvuk: Ono jemňounké „Si“ té babičky-sousedky, co začne hulákat už v osm ráno přímo pod oknem; to její „Si…“ jako ve slově Sisi, což byly kdysi jakési měkké a přesladké plastikové bonbóny, stejně jako to její „Si“, kterým prokládá své řvaní.

„Si,“ vydechne i ve svých určitě šedesáti letech babička erotikou vibrující onu uváděcí souhlásku S, a bez echa a bez betonové ozvěny zapleskají k tomu suše křídla holubů. Chtěl bych tu zůstat? Co bych tu dělal? Mlčel bych, alespoň půl roku bych mlčel. Poslouchal za okenicí, jak se mluví mezi druhými. A tak dumám, jaké to je, být Robinsonem a dívat se na věci jen očima a nenasliňovat a nepolepovat je slovy. Žádné: „Podej mi to…“, „Kde je ten ten?“, „Ona řekla, že to…“, „Tak se běžně mluví, i dnes, a určitě i italsky.“

Když jsem ty AKVARELY tenkrát maloval, tak jsme tehdy měli pronajatý dům v Casale Marittimo v Toskáně.

Je to 20 km od Cecina, pobřeží. Srpen 1996. Malováno na pláži, na festu v C Marittimo a v tom pronajatém baráku.

s úžasem na tváři pozorující chlapec
a sedící žena se neustále cosi usmívala

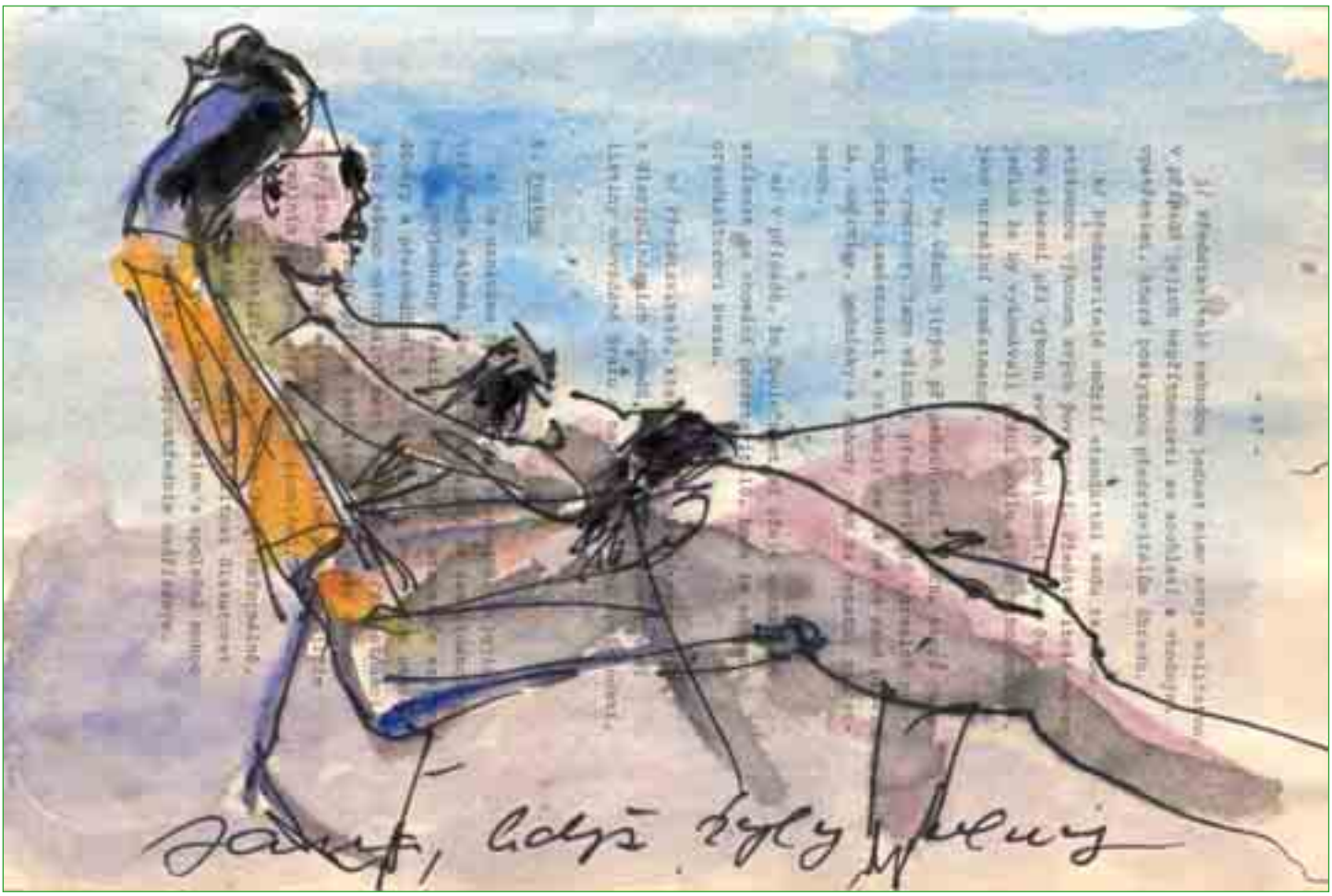

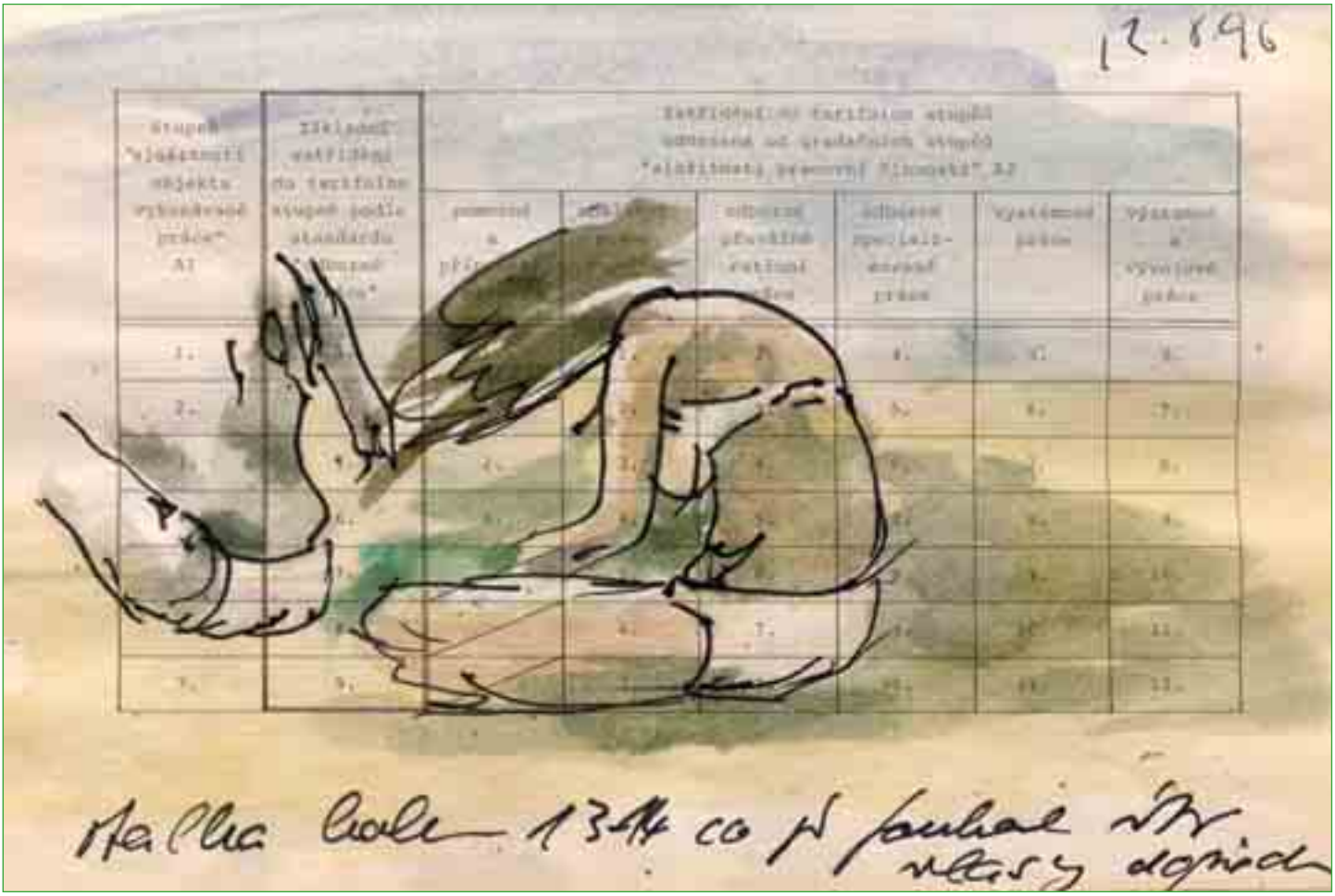
12.8.96

17.8.96

Jonglér co
zhlédnul: Boko Haló,
as jsme odešli —

6. příloha

Darina Hlinková

Básně

Puget

Všichni mí muži
mi kupovali
v květinářství
řezané kytky,
i když věděli,
jak je nenávidím.

Stáli tam
čekali na mě
a v ruce drželi
to mrtvé,
co ještě mohlo žít.

„Ty kytky,
jsou pěstované,
aby zemřely,
pro Tebe“,
hájili se,
když jsem tu zdechlinu
v papíru
odmítala přijmout.

Dala jsem ji tedy
do vázy
a dívala se,
jak postupně hnije
a černá
až zbyla
jen špinavá voda
páchnoucí po kolumbáriu.

Jako vztahy s nimi,
pomyslela jsem si,
když máma vodu vylívala
a říkala,
„toho si važ,
takový puget
už jen tak nedostaneš!“

Agátě

Otevírám dveře
do Tvého pokoje.
Ráno.
A už se nebojím,
co uvidím,
protože to vím.

Ležíš nahá na posteli. Sama.

Vzduch v místnosti
je těžký
stejně jako Tvoje vlasy,
přikrývající
rozmazanou tvář.

Odcházím. Potichu.

Všude je cítit guláš
z konzervy,
kterou sis otvírala
k ránu vývrtkou.

Nevěděla jsi, co děláš. Zase.

Sbírám po zemi
rozházené, kouřem načichlé, oblečení,
protože je mi Tě líto.

Až vstaneš, podíváš se na mě. Upřeně.

A obě
budeme vědět,
že sis to zase
zopakovala.

Budeš se snažit usmát. Křečovitě.

Řekneš, že jsi ok,
ale přesto se pořád budeš dívat
na mobil,
jestli nenapsal alespoň
děkuju.

I když víš, že nepoděkoval. Ani jednou.

Budu vyprávět hlouposti
a snažit se Tě rozesmát.
Aby nebylo
ticho.

Občas mi odpovíš. Ze zdvořilosti.

Ze sprchy na mě zavoláš,
že je Ti to
líto
a necháš téct vodu,
aby nebylo slyšet,
jak vzlykáš.

Chtěla jsem Ti pomoct. Kolikrát.

Zakryješ opuchlé oči make-upem
a pustíš si nahlas hudbu,
co včera hráli,
když ses ještě bavila.

Díváš se do zrcadla. Dlouze.

Šeptáš,
taková jsem já
a zavíráš oči.

Víš, že Tě poslouchám. Jenom já.

Slibuješ si,
už nikdy více,
i když tam za týden
půjdeš zase.

A uděláš, co nechceš. Znovu.

Víme to obě.
Tvoje a moje cesta.
Na hraně.

Zdraví

Pro mě to už nemá smysl.
Stojím na jednom místě
a nemůžu se pohnout.
Hniji za živa a bojím se smrti.
Hrozně.

Hlavně, že jsi zdravá...

Jsou tu pořád.
Hlavně v noci.
Přijdou potichu jako myšlenka
a končí v křečích
s vytřeštěnýma očima do tmy.
Vždy.

Zdraví je to nejdůležitější...

Znova a zase.
To dlouhé nikdy.
Ukrývat se před každou změnou
a úzkostlivě střežit to málo,
co mi ještě zbylo.
Zbytečně.

Zdraví je přednější...

Vždycky se budou vracet.
Vím to.
Mám je zažité.
Vynoří se z ničeho
a pohltí mě.
Zcela.

Rouháš se, neváží si zdraví
a to se Ti vymstí,
řekla mi matka.
Potichu.

Veranda

Pořád Tě vidím...
Sedět na verandě
a dívat se do sluníčka
s přáním načerpat sílu.

Stále Tě slyším...
Ztěžka dýchat
a přitom se klidně usmívat
a dělat, že je to v pořádku.

Znovu cítím...
tu jemnou meruňkovou vůni
sálající z Tvého županu,
který sis už nesundávala.

Chtěla bych se zase dotknout...
Tvých šedivých vlasů,
které jsem tajně sbírala z podlahy,
abys je přede mnou nemusela schovávat.

Dodnes mě to mrzí...
Nestihla jsem Ti říct,
jak Tě mám ráda,
než mi Tě ráno odvezli.

Tobě

Představovala jsem si Tě,
jak tam ležíš,
ne poražený
na bílém prostěradle,
odkázaný na milosrdné sestry,
co už dávno ztratily soucit.

Viděla jsem Tě,
na tmavě modrém sametu,
důstojného a krásného,
jakoby Ti rostla křídla.

Byla jsem Ti tak blízko,
když kolem Tebe stáli v černém
a tvářili se, že truchlí,
aby si nemuseli připadat trapně.

Modlila jsem se, poprvé v životě,
kvůli Tobě,
aniž bych věřila v Boha.
Kvůli Tobě proti nim.

Dodnes si s Tebou povídám,
loučím se před spaním,
když ostatní už zapomněli
nebo umřeli.
Slyšíš mě?

DOBRÁ ADRESA

7. příloha

Daniel Hradecký

Buridanův osel

(trosky jednoho myšlení)

V jednom táboře francouzské Cizinecké legie
všichni nenáviděli jistého Freda a přáli si jeho smrt.
Během noci, jež předcházela Fredově útěku přes poušť,
Tom otrávil vodu v jeho polní láhvi.
O něco později Dick, nevěda nic o Tomově intervenci,
vylil (otrávenou) vodu a nahradil ji pískem.
Nakonec se objevil Harry a naděroval láhev tak,
aby „voda“ pomalu vytekla.
Když se Fred probudil a vydal se na cestu žhavou pustinou,
vybavil se pochopitelně svou lahví.
Příliš pozdě zjistil, že jeho láhev je téměř prázdná
a navíc, že to, co zbývá, je písek, a ne voda,
dokonce ani otrávená voda.
Fred zahynul žízní.
Kdo způsobil jeho smrt?

(klasická hádanka na právnických školách, podle D. C. Dennetta)

Když člověk, bloudící pouští,
spatří náhle v dálce oheň,
pochopí, že voda je blízko.

Jako ten, kdo se narodil na samé hranici,
kdo nikdy neokusil vzduch vnitrozemí,
kdo ani ve své štěstí neuvěří,
dokud nevloží vlastní prst do rány,
kterou způsobilo.

Jestliže je lidské srdce
orgánem chtění a vůle,
potom předpeklí je to místo v životě,
kde srdce rezignuje na své funkce.
A opodál trpělivá smrt,
dar mimo všechno chtění a vůli,
čeká, až se dostaví odvaha,
která čte mezi řádky
a píše řádky napříč.

Zdá se ti, že je nějaká životadárná zásluha
v tom mít rád, co máš rád,
ale dokud žijeme, probuzení je nevyhnutelné
a bdělé je poznání, že člověka buduje
a opevňuje četba pouze těch knih světa,
s jejichž autory příkře nesouhlasíš.

Lež, klam a mámení, to jsou výlučné prostředky
k udržení stavu světa,
který vyjevená pravda hrozí rozmetat na kusy.
Ale pravda rovněž často triumfuje, ačkoli ne nutně.
Jaké je potom pořadové číslo světa,
v němž činím tuto glosu o zániku světů?
A kdo je ta pravda, Piláte, Kaine, pane Hyde?
Například to, že jsi zemřel, až zemřeš.

Volit mezi dvěma pravdami,
to není nijak strašlivý osud:
Považ, jak pohodlně si trůníš uprostřed
těch dvou prosebníků, šedivějících hrůzou
v očekávání tvé volby, rozhodnutí, ortelu,
který bude jednoho stát hlavu
a druhého smysl mít hlavu.

I dnes marně, jako tak často a rád
pátrám po třebas nepřímé souvislosti
mezi návštěvou horského vrcholu
a osvícením.
Vždyť právě lidé nížin byli moudří,
jak to dokládají mimo jiné stopy
jejich urputné zemědělské činnosti,
vždyť: není snad moudré mít pšenici?
Zatím Osvícený sestoupí ze své hory,
užije pohostinnosti nížin a jediné,
co jej může ospravedlnit bude,
zachová-li mlčení.
Každý kult a náboženství ale svědčí
o porušení tohoto spásného mlčení.

Jistě: Horský prorok, který nepromluví,
nedostane pšenici a padne do hladového hrobu.
Lidské.

Nejprve to bylo sousto pro naši nelítostnost:
Proslechlo se, že naše Královna Matka, Věda,
je živa výhradně ze zbytků od pitevního stolu.
Ano: co nelze *poznat* z deseti slov písně,
to zůstane ztraceno do posledního úderu
posledního srdce.
Ale ta stará zahrada myšlení nepřestává vzrušovat:
Sluneční hodiny vsazené do severní zdi domu
nemohou ukazovat žádný čas, ale mohou
poučit o hravé povaze a neškodnosti času.
Tady se rána zacelila v jizvu:
Kde byla bolest
je nyní tvé zvláštní poznávací znamení.

Známe ji, odvahu rozhodnout se pro
život, poctivě skládat své dni
jako slova v smysluplnou a tedy jasuplnou
větu, což lze, ovšem pouze za předpokladu,
že půjde o větu krátkou, holou, nerozvitou
a podle pravidel nutně zakončenou
tečkou, bodem, který nemá rozměr.

Předností nepsaných zákonů je,
že jsou trvalé, stálé a spolehlivé,
neboť se nedají přepsat.
Proto ode dne, kdy se z kukly geniality
vylouskla na svět zvyklost
zapisovat a přepisovat rovnou přírodní zákony,
smí se stát cokoliv, a taky se děje.
Ty si ale drž svůj nepsaný zákon:
Je to něco jako vlastnit tolik zlatých mincí,
kolikrát bylo kdy ve všech jazycích
řečeno: Miluji.

Báchorečnému zlatému věku předcházel
dokonale střízlivý věk Zelený:
Lidé tehdejších pokolení byli vesměs
chlorofilní, trávili cukry fotosyntézy,
klausule „dobývat chléb v potu tváře“
zněla jim xenojazyčným zaklínadlem
bez bližšího smyslu a účelu
a užívala se výhradně
při rozpočítávání pořadí ve hře.
Neseli tedy a nežli, i měli dost času
vidět,
že pevné půdy pod nohama,
kameny jistot a bronzy idejí
jsou věci podstaty stejně měnlivé jako oblaka,
která od věků leští svou párnatou koudelí
zlaté a stříbrné mince sluncí a měsíců,
dokud i tyto cennosti v závěrečné Aukci
neskoupí Velký numismatik posledního dne.

Snad jen dítě je příběhem
založeným na skutečné události
svatební noci. Ale každé dítě, dokud
je dítětem (puer aeternus?), oddává se
ve svých příbězích i hře na činy
výhradně surrealismu.
Děti jsou šílené a opilé, dokud
nedojde ke krizi dětské kresby,
kdy se před nimi vynoří hranice
možností dítěte a jediné východisko
spatří ve zklamaném návratu
k dospívání. Orwell se mýlil:
Svoboda spočívá právě ve schopnosti věřit,
že 2 + 2 dává úhrnem tu pět, tu tisíc,
nebo třeba i toho muže s nůší na zádech,
kterého, jak říkal Sartre, vidíme
na úplňkovém měsíci této noci.
Ale dítě mizí s nástupem ochlupení
a Erótu, který míří vzhůru vstříc Otci,
a snad právě proto nebyla nikdy
vyhloubena Kafkou v Siřemi projektovaná
Babylonská studna.

Buridanův osel

(trosky jednoho myšlení)

Daniel Hradecký

Jsou a budou tací, co hájí stanovisko.
Jsou a množí se jiní, kteří sdílí hledisko.
Ale mizí ti, kdo stanuli v ohnisku.

Pro duši nepřátelský svět,
v němž už není možné tělesně bloudit.

Lstivá jistoto, prodlužuješ život,
ale nikoli mladost, nýbrž starost.

Jen slepec zná počet stupňů
schodiště vedoucího k chrámu.

Nedá se vyučovat, každý musí
ji zakusit sám: popravu mlčením.

Hlavní přelíčení v naší při se blíží,
tady pomůže jen zázrak. Kdo je ale zázrak?
Svědek obhajoby, který se nedostaví,
aby se sám vyhnul postihu. Co jiného totiž zázrak,
než hrubé porušení všech přirozených zákonů pádu?

Král naprosto nesmyšleného panství,
který sládne červům v očekávání syna,
zatímco slavnostní salvy z moždířů
dělí pouze další právě narozenou dceru...
Tak má se to se mnou, říká si s perem v ruce
nad dědičnými zeměmi pustého papíru,
ze kterých po inkoustovém početí
vzchází jedna sukně Paradoxu a Aporie za druhou
a v nedohlednu
a nikde ten, kdo zabránil by rozbití státu:
Symbol, kralevic.

Snad jsou to právě slabá a zubožená slova,
která se v hladu po moci dávají do služeb
hlasu, jenž promlouvá ve tmě, ze tmy.
Ve tmě chybí promlouvající tvář a její výraz
zloby nebo útěchy, který jedině byl by s to
vysvětlit a odzbrojit řečené, jež
v masce pouhého hlasu zní vždycky jako kletba,
ať už se říká cokoli.
Snad jsou to právě malomocná, zbídačená slova,
která v krvežízni čekají, až padne noc.

Řeknu-li: Eh, pouhé slovo, nepochopil jsem,
že všichni psi jsou cvičení –
k záchraně člověka, k lovu lidí.
Pes, kterého zapudím od svých dveří,
nezvlčí. Kdo zdivočí, budu já.

Takzvaná silná slova,
jako každá lovná škodná zvěř,
přelstí svého lovce.

Meziboří, ul. J. A. Komenského 317, 21.–28. listopadu 2007

DOBRÁ ADRESA

V příštím čísle (vychází 1. března 2008) najdete:

Štepána Kučeru

koláže

další obrázky
Lukáše Weishaüptla

Na shledanou příště!
Ne za pomente!